

Förbättrad lönsamhet i växtodlingsföretag!

*– en ekonomisk analys av ett samarbete i form av ett
driftsbolag mellan två lantbruksföretag*

Karl-Johan Hansson

---

*SLU, Department of Economics
Företagsekonomi
D-nivå, 20 poäng*

ISSN 1401-4084
ISRN SLU-EKON-EX 443 SE

Improved profitability in crop farms!

- An economic analysis for crop farms in partnerships

Förbättrad lönsamhet i växtodlingsföretag!

– en ekonomisk analys av ett samarbete i form av ett driftsbolag mellan två lantbruksföretag

Karl-Johan Hansson

Handledare: Bo Öhlmér

Förord

Förbättrad lönsamhet i växtodlingsföretag- en ekonomisk analys av ett samarbete i form av ett driftsbolag mellan två lantbruksföretag utgör mitt examensarbete på agronomprogrammet med företagsekonomisk inriktning. Ämnet för examensarbete framfördes av Lars Brandell vilket jag vidareutvecklat tillsammans med Mårten Blad, HIR Malmöhus och min handledare Bo Öhlmèr.

Jag vill här tacka lantbrukarna som har hjälpt mig att ta fram det data material som var nödvändigt för att genomföra examensarbetet. Utan Er hjälp hade detta arbete inte varit genomförbart. Jag vill även rikta ett stort tack till SL- Stiftelsens bidrag som möjliggjort studien.

På Institutionen för ekonomi på Ultuna vill jag framför ett stort tack till min handledare Bo Öhlmèr som har ställt upp med konstruktiva och värdefulla synpunkter under arbetets gång.

Uppsala den 26 juni 2006

Karl-Johan Hansson

Summary

The agriculture is today in a development that leads to bigger and bigger units in the primary production. To be able to follow this development many companies chooses to cooperate in different ways. The most radical change is when farmers fuses with other farmers and merge into to a big collectively owned operation firm. The reason behind this idea is that the firms achieve the big companies advantages by being complement to each other. The purpose of this essay is to make an economic analysis of two crop production companies who works together in an operation firm.

The operation company is an economic unit that leases all the arable area, owns all the machines and other fixtures which means a lower endangerment for the owners. Farm lease and salary are being paid out to the farmers based on the size of their farm and after how much the farmers have worked. The profit is also shared between the farmers depending on how much land they have leased to the operation firm. The company takes care of all the administrations like for example selling and buying essential commodities.

To be able to respond the questions within this essay data have been collected from two crop production companies in south Sweden. An interview study has been done with the current farmers to complement the collected data. The collected data have been used in a model, the model contain a machine calculation program and an operation planning program. The result of the model contains the basis for this essays further analysis and discussion. The expense of the machines is one of the largest expenses for a crop production firm. The result of this analysis is that the companies would diminish their working time per hectare vitally which would lead towards emancipatory of working time.

The result of this essays shows that crop farming companies achieves big advantages by cooperate in an operation company. It is however very important to mention that interplay require a large engagement and positive attitude by the part owners to achieve a good working co-operation.

Sammanfattning

Jordbruket befinner sig idag i en utveckling som leder till att lantbruksföretag går mot allt större driftsenheter i primärproduktionen. För att följa denna utveckling väljer många företag idag att samverka i olika former. Den kanske mest genomgripande samarbetsformen är när lantbrukare slår samman sina företag till ett gemensamt ägt driftsbolag. Den bärande idén för denna form av driftsamverkan är att företagen uppnår stordriftsfördelar genom att komplettera varandra. Syftet med arbetet är att göra en ekonomisk analys då två växtodlingsföretag samarbetar i ett driftsbolag.

Driftsbolaget är en ekonomisk enhet som arrenderar all åkermark, äger alla maskiner och andra inventarier vilket innebär ett lägre risktagande för respektive delägare. Arrende och lön för nedlagt arbete betalas ut till respektive lantbrukare baserat på deras gårds storlek respektive nedlagt arbete i bolaget. Vinsten från den gemensamma driftsenheten fördelas även den efter hur stor del åkermark varje delägare arrenderar ut till driftsbolaget. Vidare sköts all administration för driften som t.ex. försäljningar och inköp av förnödenheter inom bolaget.

För att besvara arbetets frågor har data insamlats från två växtodlingsgårdar i Mellanskåne. En intervjustudie med de aktuella lantbrukarna har även genomförts för att komplettera insamlad data. Det insamlade materialet har vidare använts i en modell innehållande ett maskinkalkylprogram samt ett driftsplaneringsprogram. Modellens resultat utgör sedan grunden för arbetets vidare analyser och diskussioner. Maskinkostnaderna är en av växtodlingsföretagens största kostnadsposter. Resultatet av dessa påverkas i stor utsträckning av att företagen genom samverkan skulle minska sin brukningstid per hektar väsentligt vilket leder till frigörande av arbetstid.

Resultatet av arbetets analyser visar att lantbrukarna med inriktning på växtodling uppnår stora fördelar genom att samverka i form av ett driftsbolag. Dock är det väldigt viktigt att nämna att samverkan kräver ett väldigt engagemang och en positiv inställning av delägarna för ett väl fungerande samarbete.

Innehållsförteckning

1 INLEDNING	1
1.1 BAKGRUND.....	1
1.2 PROBLEM	2
1.3 AVGRÄNSNINGAR	2
1.4 SYFTE	3
2 TIDIGARE STUDIER OCH TEORIÖVERSIKT	4
2.1 MASKINSAMARBETE	4
2.2 SAMVERKAN MELLAN VÄXTODLINGSFÖRETAG	5
2.3 DRIFTSBOLAG OCH DESS FÖRETAGSLEDNING.....	7
3 BERÄKNINGSMETODER FÖR DRIFTSPLAN	9
3.1 BIDRAGSKALKYL	9
3.2 SJÄLVKOSTNADSKALKYL.....	10
3.3 AKTIVITETSBASERAD PRODUKTKALKYL, ABC- KALKYL	11
4 BERÄKNINGSMETODER FÖR MASKINSYSTEM	12
4.1 MEDELÅRSKALKYL	12
5 VAL AV METODER- MED KOPPLING TILL TIDIGARE STUDIER OCH TEORIÖVERSIKT	14
5.1 MASKINKALKYLPROGRAM	15
5.2 DRIFTSPLAN, AGRIWISE	15
6 MODELL	17
6.1 MODELLBESKRIVNING	17
6.2 DATAMATERIAL	17
6.3 NULÄGE LANTBRUKSFÖRETAG 1	17
6.4 NULÄGE LANTBRUKSFÖRETAG 2.....	18
6.5 DRIFTSBOLAG	19
6.6 VÄXTODLING	20
6.7 MASKINEKONOMI	21
7 RESULTAT	23
7.1 FRAMTIDA DRIFTSBOLAG	23
7.2 RESULTAT MASKINKOSTNADER	24
7.2.1 Lantbruksföretag 1	24
7.2.2 Lantbruksföretag 2	24
7.2.3 Driftsbolagets maskinsystem	24
7.3 RESULTAT AV SAMVERKAN	27
7.4 LANTBRUKARNAS DISKUSSION	28
8 DISKUSSION	30
8.1 VINSTER AV SAMVERKAN	31
KÄLLFÖRTECKNING	32
BILAGOR	34
BILAGA 1 INTERVJUSTUDIE.....	34
BILAGA 2 SAMMANSTÄLLNING MASKINPROGRAM.....	36
BILAGA 3 SAMMANSTÄLLNING DRIFTSPLAN	39
BILAGA 4 RESULTATRÄKNING (PUBLICERAS EJ)	42

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Allt eftersom lönsamheten är vikande i det svenska lantbruket blir antalet lantbruksföretag färre för varje år, samtidigt som de kvarvarande blir allt större. Sedan 1970 har antalet företag minskat med 57 %. Antalet företag med 30 hektar åkermark eller mindre har under denna period minskat med 68 % medan antalet företag med mer än 30 hektar åkermark varit i stort sett konstant. Den enda grupp av företag som ökat kontinuerligt i antal sedan 1970 är företag med mer än 100 hektar åkermark (se tabell 1 nedan). Den genomsnittliga arealen åkermark per företag har fördubblats mellan åren 1970 och 2003, från 20 till 40 hektar (www.scb.se).

Tabell 1 Antal företag efter storleksgrupp åkermark 1970-2003

	Antal företag inom storleksgrupp åker, antal hektar							Summa
	2,1-5	5,1-10	10,1-20	20,1-30	30,1-50	50,1-100	100,1-	
2003	9 293	11 315	13 159	7 603	9 259	10 112	6 039	66 780
2002	11 263	12 312	13 837	7 849	9 612	10 237	5 840	70 950
2000	11 784	14 110	15 453	8 717	10 624	10 652	5 458	76 798
1995	12 828	16 710	18 458	10 633	12 834	11 339	4 503	87 305
1990	14 957	19 020	20 832	12 177	14 223	11 348	4 003	96 560
1985	17 865	22 110	24 660	14 423	15 536	10 923	3 512	109 029
1980	19 248	25 474	28 123	15 876	15 875	10 061	3 225	117 882
1975	23 884	31 357	32 385	16 784	15 384	9 180	2 975	131 949
1970	32 122	41 417	38 309	18 254	14 791	7 895	2 576	155 364

Källa: Jordbruksstatistisk årsbok. Egen bearbetning

Då lantbruksföretagen blir allt större och större och då mindre lantbruk minskar kan de kvarvarande lantbrukarna ta till vara på de stordriftsfördelar som finns i primärproduktionen. Ett sätt att nå stordriftsfördelar är att öka sin produktion genom tillskottsarrende eller markköp och på så sätt minska de fasta kostnaderna per hektar. Ett annat sätt är att samverka med andra lantbrukare i ett gemensamt ägt lantbruksföretag, ett så kallat driftsbolag. Möjligheten att skapa en effektivare och rationellare produktion med hjälp av ökad areal, maskinsamarbete och effektiv arbetsfördelning blir allt större när ett flertal jordbruksföretag samverkar i ett driftsbolag.

Att samarbeta utan framarbetade avtal kan uppfattas som väldigt enkla samarbeten. Enkla samarbeten är direkt svåra med tanke på att det finns faktorer som ökar graden av osäkerhet för respektive lantbrukare i samverkan. Faktorer som påverkar dessa enkla samarbetsformer kan t.ex. vara vilken areal som ska brukas först (Bergman, Renborg, 1971)

Vid bildande av ett driftsbolag krävs därför omfattande arbete vad gäller avtal om bolaget och den enskilde delägaren. Avtal som ligger till grund för att lösa oförutsägbara problem som kan uppkomma när specifika lantbruksföretag med unika situationer ska ingå i ett samarbete

Spannmål och potatis är två av de viktigaste baslivsmedel som produceras på växtodlingsgårdar. Kvaliteten på spannmål och potatis påverkas i högsta grad av olika typer av produktionsmetoder. Hänsyn till miljö och livsmedelskvalitet är därför av stor vikt vid lantbrukarnas val av produktionssystem på den enskilda gården. Genom att lantbrukaren måste anpassa sig till dessa konsumentkrav påverkas denne direkt av konsumentens förändrade önskemål och förtroende, samtidigt som lantbrukarens möjligheter öppnas för nya marknader. Via samverkan öppnas också nya möjligheter att klara av konsumenternas framtida krav (Blad, 2003)

Det är mot denna bakgrund som jag har valt att studera gemensam ägda driftsbolag för lantbrukare. Ett gemensamt ägt driftsbolag är en samarbetsform där två eller flera lantbrukare går in som delägare i ett bolag som driver lantbrukarnas totala areal i en gemensam driftsenhet.

1.2 Problem

Huvudproblemet är att lönsamheten är vikande i det skånska lantbruket vilket väcker flertalet intressanta frågor om hur detta ska lösas. Vilka fördelar uppstår vid ett eventuellt samarbete i form av ett driftsbolag? På vilka sätt kommer jordbruksföretagen att kunna anpassa sin drift till varandra och vilka kostnader kan reduceras med hjälp av en gemensam stordrift? Vilka svårigheter kommer att uppstå vid en sammanslagning av lantbruksföretagen?

Blir de positiva effekterna övervägande för en framtida stordrift jämfört med den enskilde företagarens nudrift? Vid ett samarbete i form av ett driftsbolag kommer många praktiska problem uppstå med tanke på den mer omfattande lantbruksenheten.

Hur ska dessa företag gå till väga för att anpassa sig till en gemensam driftsenhet. En enhet av jordbruksföretag med olika förutsättningar som skall skapa en framgångsrik drift med bättre lönsamhet tack vare utnyttjande av stordriftsfördelar.

1.3 Avgränsningar

Arbetet begränsas till samverkan mellan två växtodlingsföretag som är verksamma i Mellanskåne. Fallet där två gårdar som tänkt samarbeta i samma område begränsar många teoretiska och praktiska aspekter i arbetet, t.ex. transport- och kommunikations svårigheter, som kan uppstå vid ett eventuellt samarbete där gårdarna ligger längre ifrån varandra. Arbetet tar inte upp några skattemässiga aspekter på samverkan, ej heller till förfruktseffekter eller inverkan av jordbearbetningsmetoder på avkastningsnivån.

Arbetet kommer endast att behandla gårdarnas växtodlingsproduktion och de faktorer som påverkar denna direkt.

1.4 Syfte

Syftet med detta arbete är att göra en studie över vilka fördelar som kan uppnås genom att två gårdar går samman i ett gemensamt ägt driftsbolag. Vilka är för och nackdelarna med en storleksrationalisering? Hur kommer den tidigare driften att påverkas och vilken funktion kommer den enskilde företagaren att ha vid en gemensam drift? Målet är att denna analys skall kunna utgöra underlag för lantbrukare och rådgivare som står inför dessa frågeställningar. En analys av de enskilda företagens nuläge och en analys av den framtida driften i form av ett driftsbolag ska utreda om ett samarbete med stordriftsfördelar ger företagen lägre kapitalkostnader för maskin- och byggnadsinvesteringar, högre arbetsproduktivitet för de som är sysselsatta i lantbruket, förbättrad anskaffnings- och avsättningsbetingelser genom större kvantiteter samt förbättrad social situation för de inblandande i lantbruket.

För att besvara hur man ska effektivisera driften och förbättra lönsamheten i driften skall följande frågor diskuteras och analyseras:

- Hur påverkas maskinkostnaderna av samarbetet?
- Hur påverkas företagsstrategin av samarbetet?
- Hur påverkas arbetssituationen av samarbetet?
- Hur påverkas det ekonomiska resultatet när växtodlingsföretag samarbetar i ett gemensamt driftsbolag?

Tyngdpunkten i arbetet kommer att läggas på att besvara frågorna och utvärdera och diskutera kring företagens samarbetsmöjligheter utifrån dessa.

2. Tidigare studier och teoriöversikt

2.1 Maskinsamarbete

Maskinsamarbete innebär att en maskin används på mer än en gård. Formerna för samarbete kan vara flera då man kan:

- Anlita maskinstation eller maskinhållare
- Hyra maskin utan förare
- Byta tjänster och maskiner
- Äga maskiner gemensamt
- Gå med i en maskinring

För maskiner som används mer regelbundet och säsongsmässigt bör lantbrukarna överväga vilken form som passar bäst för samverkan. Varje särskilt fall och maskin måste ha en bra modell av maskinsamarbete med utsikter att bli bestående i framtiden. En lantbrukare kan vara i ett tillfälligt behov av en maskin men ett sådant behov brukar lösas tillfälligt. Faktorer som kan påverka samarbetet är bl.a. typ av arbete, avstånd mellan gårdarna, personlig inställning, väderberoende och kapitalbehov (Neuman, 1991)

Nedan följer positiva och negativa effekter som maskinsamarbete kan medföra

- Fördelning av de fasta maskinkostnaderna på en större areal
- Positiv miljöpåverkan
- Lägre investeringskostnad och risktagande
- Inställning till maskinsamarbete
- Bättre teknik

Fördelning av de fasta maskinkostnaderna på en större areal

Små och medelstora gårdar får allt svårare att skaffa sig modern teknologi. Ett alternativ att nå ny teknik är att lantbrukare gemensamt utnyttjar maskinerna för att på så sätt fördela de fasta maskinkostnaderna på en större areal och minska arbetskostnaderna genom användning av maskiner med större kapacitet och bättre teknik. På så sätt kan ett samarbete mellan lantbruksföretag starta och utvecklas till en total horisontell integration av produktionen i form av driftsbolag där flera gårdar ingår (Andersson m.fl., 2004).

Positiv miljöpåverkan

En ökad maskinsamverkan mellan lantbrukare kan leda till sänkta maskinkostnader och att miljön påverkas på ett positivt sätt. Maskinsamverkan leder ofta till modernare teknik vilket är miljövänligare än äldre teknik. Modernare teknik leder även till minskade antal överfarter med jordbearbetningsmaskiner och precisionen vid bekämpning, handels- och stallgödselspridning blir bättre. Drivkrafterna hos lantbrukarna att minska mängden körslor ökar, om den större delen av den totala kostnaden för körslorna blir en rörlig kostnad till skillnad från när lantbrukarna har en egen maskinpark där en del av kostnaderna är fasta och en del rörliga. Detta ses positivt bland lantbrukarna som oftare väljer reducerad jordbearbetning vilket också minskar växtnäringssläckaget (Rosenquist, de Toro, 2005)

Lägre investeringskostnad och risktagande

Genom att lantbrukarna äger maskinerna tillsammans minskar investeringskostnaden och delägarna får dela på risktagandet. Samarbete i denna form inleds ofta med att lantbrukare tillsammans investerar i specialmaskiner, men kan även omfatta basmaskiner. Det sistnämnda kräver dock en väldigt noggrann planering. Samägandet kan ske i ett enkelt bolag utan några skriftliga avtal. Delägarna betalar sin del av de löpande utgifterna och maskininköpen. Vid denna typ av delägarskap bör dock avtal gällande underhåll, turordning och reglering regleras. Skulle samarbetet bli mer omfattande kan andra företagsformer bli aktuella (Rietz, 1993)

Inställning till maskinsamarbete

Lantbrukarnas inställning till maskinsamverkan varierar mycket. Vilken attityd de har till samverkan kan bero på lantbrukarens ålder och om de är nystartade eller väletablerade. Lantbrukare har dragit sig ur samarbeten pga. för stora nackdelar. Sådana samarbeten har förmodligen inte varit så genomtänkta från början. Det är ofta så att lantbrukare som inte deltar i någon maskinsamverkan betonar nackdelarna starkare än de som deltar i samverkan eller de som har tidigare erfarenhet av samverkan.

Lantbrukarnas argument mot samverkan är att man vill sköta sitt lantbruksföretag själv och därmed vara självständig i sitt arbete. Då man har valt lantbruket för att få vara självständig kan det betyda mer jämfört med fördelarna med bättre ekonomi och gemenskap (Neuman, 1991).

Vid ett maskinsamarbete måste det klargöras när delägarna har möjlighet att disponera maskinerna och hur underhållet skall regleras. Om lantbrukarna inte sköter maskinernas underhåll ökar risken för osämja mellan delägarna (Rietz, 1993).

Bättre teknik

Gemensam maskinanvändning för företagen leder till att övermekaniseringen minskas. Det innebär att de enskilda företagen ej behöver full maskinuppsättning. Det innebär även att företagen har möjlighet att byta ut maskiner mot färre och effektivare och därigenom nå en högre teknisk nivå. Detta tillsammans stimulerar sedan till storleksökning i företagen (Bergman, Renborg, 1971).

2.2 Samverkan mellan växtodlingsföretag

Samverkan mellan växtodlingsföretag kan ge följande positiva och negativa effekter:

- Effektivare utnyttjande av tillgängliga resurser
- Ökat underlag för arbetskraft
- Utvecklande av nya inkomstkällor
- Nya utvecklingsmöjligheter
- Sociala aspekter

Effektivare utnyttjande av tillgängliga resurser

Enskilda lantbruksföretag kan uppnå integrationsfördelar dels genom att utnyttja

stordriftsfördelarna med avseende på resursanvändningen. Förutom maskiner kan det gälla t.ex. byggnader och arbetskraft, och också genom att enskilda lantbruksföretag stödjer varandra på andra sätt än genom att utnyttja gemensamma resurser. Fördelarna som en sådan integration kan ge på lång sikt är att kostnaden per producerad enhet kan reduceras då den producerade kvantiteten ökar och kostnaden per producerad enhet kan reduceras genom att bättre teknik utnyttjas. För att samverka med huvudmål för horisontell integration krävs emellertid att begreppet samverka avgränsas från en lösare form av samarbete som endast sker sporadiskt och som därför inte på lång sikt ändrar företagets uppbyggnad(Bergman, Renborg, 1971).

Ökat underlag för arbetskraft

En lantbrukare kan utnyttja de stordriftsfördelar som finns genom att öka sin produktion och därmed öka underlaget för sin egen eller anställd arbetskraft(Benjaminsson, 2001).

Utvecklande av nya inkomstkällor

Ökad konkurrens i lantbruket gör att priserna på spannmål och andra produkter sjunker och lantbrukarens marginaler i olika produktionsgrenar minskar. För en enskild lantbrukare gäller det att minska de fasta kostnaderna och utveckla nya inkomstkällor eftersom avräkningspriser på produkter för avsalu är svåra att påverka. För att minska de fasta kostnaderna och utveckla nya inkomstkällor som t.ex. arbete utanför företaget har intresset för olika typer av samarbete ökat kraftigt. Sådana typer av samarbete kan omfatta allt från att man lånar en maskin av grannen till att flera lantbrukare samordnar hela sin lantbruksdrift. Beroende av omfattningen av samarbetet kräver det olika insatsnivåer av deltagarna. Den nivå på samarbetet som bestäms av lantbrukarna påverkar de samarbetsvinster som kan uppkomma(Rietz, 1993)

Nya utvecklingsmöjligheter för lantbruksföretag

Med allt snabbare förändringar i lantbruket får kreativiteten hos lantbruksföretag inte ha några gränser när det gäller att finna lämpliga former att driva ett växtodlingsföretag. Det som kan vara lämpligt för den ene lantbrukaren passar kanske inte den andre. Varje lantbruksföretag och dess förutsättningar är unika. För varje företag handlar det om att finna effektiva samsarbetsformer och företagsformer som tillvaratar gårdens och företagarens individuella resurser(Insulander, 1988).

Sociala aspekter

Att driva ett eget lantbruksföretag kan idag innebära mycket ensamarbete. Arbetet kan under vissa perioder vara väldigt krävande och lantbrukaren har ingen att diskutera med. Går ett antal lantbrukare tillsammans och bildar ett gemensamt driftsbolag blir den enskilde lantbrukaren en del i ett arbetslag och man undviker att arbeta ensam. Trivseln i det dagliga arbetet ökar därmed. Problem som uppstår i driften diskuteras och löses gemensamt. Då inte alla har samma åsikt måste lantbrukarna motivera sina åsikter om eventuella förändringar. Detta innebär att beslutfattandets nivå breddas och blir mer affärsmässigt. Ofta har lantbrukarna olika specialkunskaper och intressen som de kan dela med sig av i gruppen. Beslut som den enskilde lantbrukaren tidigare valde att göra gäller kanske inte mer och man blir mer uppmärksam på nya förändringar. Motivationen att göra sitt bästa i det vardagliga arbetet ökar eftersom man känner ett ansvar inför gruppen(Rietz, 1993).

2.3 Driftsbolag och dess företagsledning

Driftsbolag och dess företagsledning påverkas av följande:

- Personkemi och social gemenskap
- Gemensamma verksamheter och mål
- Lantbrukarnas ledarskap och företagande

Personkemi och social gemenskap

Som delägare i ett driftsbolag måste man känna sina partners väl. Ofta innebär denna form av samarbete att man arbetar tillsammans dagligen vilket gör att innebörden av personkemin mellan kompanjonerna ses som en väldigt viktig aspekt. Då problem och oförutsägbara situationer uppstår måste grunden för god social gemenskap finnas. Delägarna måste i sådana situationer ge och ta och kunna jämka. Många driftsbolag är en utveckling av tidigare samarbete vilket är en bra grund för fortsatt samarbete i ett gemensamt driftsbolag(Rietz, 1993).

Gemensamma verksamheter och mål

Att lantbrukare samarbetar genom att slå samman sina företag till en enhet är den mest genomgripande samarbetsformen. Denna samarbetsform innebär att man bildar ett gemensamt driftsbolag som driver hela eller delar av växtodlingen. Förutsättningarna för denna driftsform är att det finns samarbetsvinster att göra. Lantbrukarna är delägare i driftsbolaget och erhåller lön för sina insatser. Driftsbolaget arrenderar all åkermark och ekonomibyggnader av respektive delägare. Bolaget kan även arrendera annan åkermark och äga egna byggnader, men kan ej äga någon lantbruksfastighet. Alla beslut fattas gemensamt av delägarna vilka också bär ansvaret för den dagliga driften(Rietz, 1993).

Företagsledning innebär att lantbrukare ska ange företagets mål på olika lång sikt, anpassa verksamheten mot föränderliga marknader där produkter och tjänster avsetts och produktionsmedel anskaffas. Vidare gäller det att samordna och utveckla alla de mänskliga fysiska och finansiella resurser som företaget förfogar över eller kan anskaffa till en helhet, som fungerar över tiden så att uppställda mål i företaget kan nås(Renborg, 1987). På längre sikt är det viktigt att delägarna är överens om de uppställda målen för verksamheten. Skall bolaget expandera, satsa på nischer, prioritera maskinköp etc. Delägarnas personliga förhållande såsom ålder, familj och andra verksamheter, är faktorer som kan påverka deras ambitioner med företaget. En faktor som underlättar ett samarbete i form av ett driftsbolag är när delägarna har liknande förhållande innan samgåendet. Dessa förhållande kan t.ex. vara lika areal, maskinpark och byggnader. Värderingen av delägarnas insatser blir på så sätt mer underlättad(Rietz, 1993)

Lantbrukarnas ledarskap och företagande

Lantbrukaren arbetar med fysisk produktion och företagsledning. Det rutinarbete lantbrukaren utför kallas driftsledning och det arbete som handlar om nyskapande och nytänkande för företagarskapet.

Företagarskapet bygger på fyra egenskaper:

- Intellektuell rörlighet
- Förmåga att skaffa kapital
- Ambition att utveckla sitt företag
- Omdömesförmåga

För en lantbrukare är det betydelsefullt att kunna spåra upp en ny produktionsteknik och nya produktionsgrenar. Detta inbjuder till ett mer inspirerat och utvecklande arbete. Det är också viktigt att kunna bygga upp företaget så att man är beredd att möta plötsliga förändringar i ekonomi och jordbrukspolitik. Vid större förändringar är det viktigt att företagaren är flexibel och klarar att parera dessa. Lantbrukaren och hans företag måste kunna ställa upp mål och organisera företaget så att de utsatta målen kan nås(Renborg, 1987).

3. Beräkningsmetoder för driftsplan

3.1 Bidragskalkyl

I bidragskalkylering är strävan att endast inkludera kostnaderna som förorsakats av kalkylobjektet, s.k. särkostnader. Dessa kan inte generellt bestämmas utan beror på den individuella kalkylsituationen. Särkostnaderna är kostnader som tillkommer eller bortfaller för ett visst handlingsalternativ, t.ex. tillverkningen av en viss produkt. Andra kostnader benämns samkostnader. Samkostnaderna avser verksamheten i sin helhet och orsakas inte av ett visst handlingsalternativ.

Själva begreppet bidragskalkylering är ett resultatmått som uttrycker skillnaden mellan intäkter, benämnda särintäkter och särkostnader. Skillnaden häremellan benämns täckningsbidrag. Företagets totala täckningsbidrag utgör ett överskott som skall bidra till att täcka företagets samkostnader och till eventuell vinst. Differensen mellan det totala täckningsbidraget och samkostnaderna utgör företagets vinst(Ax, Johansson, Kullvén, 2002).

Särintäkter - Särkostnader = Täckningsbidrag

Totalt täckningsbidrag – Samkostnader = Resultat

Vid bidragskalkylering förekommer två huvudmetoder. De två huvudmetoderna är sedan uppdelade i ett antal delmetoder.

- Periodkalkylering
- Orderkalkylering
  - Bidragskalkyl med rörliga och fasta särkostnader
  - Stegkalkyl

Periodkalkylering innebär att kostnaden beräknas för företagets kalkylobjekt för en viss tidsperiod. En förutsättning för periodkalkylering är att företagets produkter är likartade på vilka sett de framställs. Kalkylobjekten är då också lika vad gäller arbetsmetoder, utnyttjande av resurser, försäljning, inköp, administration och transporter. Detta är i periodkalkylering väsentliga förutsättningar eftersom periodkalkylen beräknar kalkylobjektets självkostnad med enkla beräkningsmetoder. Periodkalkylering finner sig som ett mindre lämpligt alternativ då tillverkningen av vissa produkter kräver mer avancerad bearbetning i jämförelse med andra produkter. Istället kan företagen med fördel använda sig av orderkalkylering.

Orderkalkylering innebär att kostnaden för företagets kalkylobjekt beräknas oberoende av tiden. I den mån man önskar kan orderkalkylering också upprättas över tidsperioder. Det handlar då om kalkylobjekt på förhand beräknats dvs. förkalkylen eller den konstaterade beräkningen(efterkalkylen).

Metoden används med fördel då kalkylobjektets resursförbrukning skiljer sig åt. De centrala begreppen vid orderkalkylering enligt bidragskalkylering är särkostnader och samkostnader. För att beräkna ett kalkylobjekts täckningsbidrag bestäms objektets särintäkter och särkostnader. Sedan ska som tidigare nämnts objektens totala täckningsbidrag täcka företagets samkostnader(Ax, Johansson, Kullvén, 2002).

Tabell 2. Typexempel på en stegkalkyl

	Produkt 1	Produkt 2	Produkt 3	Produkt 4
+ Särintäkter	+ xxxx kr	+ xxxx kr	+ xxxx kr	+ xxxx kr
- Rörliga tjänstesärkostnader	- x kr	- x kr	- x kr	- x kr
= Täckningsbidrag 1	xxx kr	xxx kr	xxx kr	xxx kr
- Fasta tjänstekostnader	- x kr	- x kr	- x kr	- x kr
= Täckningsbidrag 2	xx kr	xx kr	xx kr	xx kr
Summa	xxxx kr		xxxx kr	
- Särkostnader för område	- x kr		- x kr	
= Täckningsbidrag 3	xxx kr		xxx kr	
Summa	xxxxxxx kr			
-Övriga kostnader (samkostnader)	- xx kr			
Företagets resultat	xxxx kr			

Källa: Ax, Johansson, Kullvèn, 2002

Beteckningarna i ovanstående figur visar ett företags fyra produkter i en stegkalkyl. En stegkalkyl kan förklaras som en bidragskalkyl med flera täckningsbidrag. Först beräknas direkta rörliga kostnader. Efter det belastas varje enskild produkt med eventuella fasta särkostnader såsom maskiner eller byggnader som används för den enskilda produkten. Summa särkostnader jämförs sedan med den enskilda produktens totala intäkter. Efter denna jämförelse kan ett produktbidrag beräknas fram (Bergstrand, 1997).

Vidare konstaterar man att vissa kostnader är gemensamma för två eller flera produktslag. Om dessa produktslag hör till en och samma produktgrupp får deras samkostnad karaktär av särkostnad för gruppen i förhållande till andra grupper (Bergstrand, 1997).

Analysen fortsätter enligt denna modell så att varje kostnad till slut uppfattas som en särkostnad. Stegkalkylens fokusering ligger på att skilja mellan samkostnader och särkostnader på olika nivåer. Kalkylen fortsätter med att beakta företagets kostnader utan att fördela dem på någon specifik produkt. (Bergstrand, 1997).

3.2 Självkostnadskalkyl

Självkostnadskalkylen grundar sig på principen att varje produkt skall bära alla sina kostnader. Detta innebär inte att alla kostnader skall belasta den utförda produktionen. Kostnader för produktutveckling eller organisation kan inte hänföras direkt till någon specifik produkt (Bergstrand, 1997).

Nedan följer kostnadsposter som kan ingå i självkostnadskalkylering

- Direkt material
- Direkt lön
- Materialomkostnader
- Tillverkningsomkostnader
- Administrationsomkostnader
- Försäljningsomkostnader

Det direkta materialet utgör ofta en viktig del av helheten i en självkostnadskalkyl. Materialkostnaderna räknas ofta fram i procent av det direkta materialet. Med direkt lön avses sådan lön som direkt kan hänföras till en viss produkt. Direkt lön är hos många sorters företag på väg att försvinna eftersom produktionsprocesserna nu är starkt mekaniserade. Lönen har i stor utsträckning övergått till att främst avse styrning av maskiner och därmed fått fast karaktär. I dessa fall kan arbetslönerna med fördel räknas samman med maskintimkostnaderna(Bergstrand, 1997).

3.3 Aktivitetsbaserad produktkalkyl, ABC- Kalkyl

Vid en ABC-kalkyl (Activity Based Costing) börjar man med att identifiera direkt lön och direkt material. Efter det angriper man i detalj produktionens omkostnader. Kostnadskrävande verksamhet grupperas tillsammans i aktiviteter i vilka man sedan undersöker vilken eller vilka kostnadsdrivande faktorer som gör att kostnadsmassan ökar eller minskar. Därefter används den kostnadsdrivande faktorn som underlag när kostnaderna skall hänföras till de produkter som har utnyttjat resurserna(Bergstrand, 1997).

Denna form av kalkylering strävar efter att fördela kostnaderna enligt kostnadsdrivarnas indikationer. Alla produkter skall påföras kostnader för de aktiviteter som de drar nytta av. De aktiviteter som produkterna inte utnyttjar skall de heller inte betala för(Bergstrand, 1997).

Kostnader för resursernas överkapacitet uppkommer om de endast utnyttjas under en del av den tillgängliga tiden. ABC-kalkylen beräknar överkapacitetskostnader på följande sett:

Produkternas totala kostnader fördelas först på praktiskt tillgänglig kapacitet så att man får en jämförelsevis låg timkostnad. Därefter belastas produkterna för den tid de utnyttjas och övrig tid står kvar på kostnadsstället som en indikation på att åtgärder behöver vidtas(Bergstrand, 1997).

4. Beräkningsmetoder för maskinsystem

4.1 Medelårskalkyl

Medelårskalkylens grund går ut på att beräkna medelårets lönsamhet i lantbruksföretaget. Medelårets intäkter i företaget jämförs härvid med dess kostnader. Bland lantbruksföretagets kostnader ingår bl.a. avskrivningar och den kalkylmässiga räntan. För att beräkna avskrivningarna för en maskin anges inköpsvärdet minus restvärdet vilket divideras med maskinens livslängd. Maskinens räntekostnad beräknas sedan på investeringens medelvärde. Räntenivån i kalkylen använder sig av en realränta som utgår från dagens penningvärde (Wahlstedt m.fl., 1985).

Poster som behandlas i maskinkalkylen följer nedan:

Återanskaffningsvärde

Det belopp som krävs för att ersätta en viss maskin vid en viss tidpunkt. Maskinerna ska tjäna samma syfte.

Restvärde

Det belopp man får för en maskin vid försäljning vid en viss tidpunkt

Värdeminskning

Eriksson (1986) menar att de faktorer som påverkar värdeminskningen är t.ex.

- Typ av driftsförhållanden
- Årlig användningstid
- Maskinens storlek
- Maskinens ålder
- Förebyggande underhåll

Den årliga värdeminskningen beräknas som skillnaden mellan inköpspris och restvärde vilken delas med antal innehavda år för maskinen.

Ränta

I kalkylerna anges realränta, d.v.s. skillnaden mellan bankränta och inflation. Räntekostnaden är beräknad från det maskinkapital som genomsnittligt ligger bundet i maskinen. Med genomsnittligt menas medelvärdet av inköpspris och restvärde (Arvidsson, 2005). I denna studie används en real ränta på 5 % (Blad, 2006)

Den årliga räntekostnaden är lika med realräntan multiplicerat med summan av inköpspriset och restvärdet. Värdet divideras sedan med två.

Underhåll

I en omfattande undersökning där ca 250 lantbrukare deltog visar Svensson (1987) att underhållskostnader kan delas in i följande kategorier:

- Reservdelar och verkstadmaterial
- Eget och lejt arbete
- Kostnader för verkstadsinventarier
- Energi till verkstaden
- Maskinskadeförsäkring

Underhållet för en maskin beräknas som en rörlig kostnad utifrån den årliga användningstiden (Arvidsson, 2005).

Årlig underhållskostnad är lika med återanskaffningsvärdet multiplicerat med årlig användningstid och en underhållsfaktor som är beräknad enligt återanskaffningsvärde (kr) genom 1000kr för en maskin.

Bränsle

Kostnaden för bränsle är direkt hänförlig till respektive redskap. Beroende på hur mycket kraft redskapet behöver beräknas bränsleförbrukningen. För grundbearbetning som t.ex. plöjning och kultivering beräknas bränsleförbrukningen från redskapstyp, arbetsdjup, arbetsbredd, körhastighet och jordart(erhalt).

5. Val av metoder- med koppling till tidigare studier och teoriöversikt

Denna uppsats utgår från att lantbruksföretag genom samverkan i ett driftsbolag ska effektivisera sin drift vad gäller arbetsinsatser, lägre risktagande, skapa en socialare arbetsplats och utnyttja gemensamma resurser effektivare i lantbruket. I studien ska två gårdar med placering i Mellanskåne presenteras och det är kring dessa som jag ska analysera och diskutera kring ett eventuellt samarbete i form av ett driftsbolag. Med modeller, tidigare studier och intervjuer som verktyg ska jag undersöka samverkans stordriftsfördelar.

För att kunna utföra arbetet har data samlats in från två lantbruksföretag med inriktning på växtodling i Mellanskåne. Det ska nämnas att lantbrukarna sedan tidigare har ett inlett potatismaskinsamarbete och brukar idag 209 ha respektive 251 ha. För att analysera gårdarnas eventuella samarbete ska jag i arbetet besvara de aktuella frågorna och utifrån svaren kunna dra slutsatser om för och nackdelar med denna typ av storleksrationalisering.

Lantbrukets storleksrationalisering medför effektivare och mer automatiserade maskiner vilket gör att den direkta lönen i lantbruksföretagen minskar samtidigt som maskinomkostnaderna blir allt större. Den direkta lönen medför därför ett allt mindre procentpålägg vilket innebär beräkningsproblem för t.ex. självkostnadskalkylering. Det största problemet med en självkostnadskalkyl i detta sammanhang blir att små beräkningsfel av en produkts lönekostnad leder till oproportionerliga procentpålägg. Ett annat problem är att produkterna inte utnyttjar de fasta resurserna i samma proportion som de utnyttjar arbetskraften. Slutsatsen av det blir att produkter som kräver mycket lön men lite maskiner förefaller väldigt dyra när det kanske skulle vara tvärtom.

Eftersom omkostnader är svåra att fördela mellan olika kalkylobjekt i lantbruket är bidragskalkylering en bra kalkylmetod att använda vid beräkningar inom lantbruket. Ett lantbruksföretag som ekonomiskt optimerar sin drift strävar hela tiden efter att odla grödor som efter lantbrukets förutsättningar är de mest lönsamma. För att beräkna och sedan välja de mest lönsamma grödorna är bidragskalkylering en gynnsam metod eftersom den först och främst beräknar kalkylobjektets täckningsbidrag vilket vidare ska täcka företagets omkostnader. Genom att inte fördela omkostnaderna på något specifikt kalkylobjekt minskar risken att fel uppstår vid beräkning av ett kalkylobjekts värde. Då andra metoder försöker fördela omkostnaderna på kalkylobjekten finns det risk för att kostnaderna påverkar fel kalkylobjekt vilket leder till missvisningar i företagets lönsamhet.

ABC-metoden beräknar kalkylobjektets långsiktiga rörliga kostnad. Det medför problem eftersom lantbrukarens produktkostnader innehåller signalinformation som identifierar produktens problemområde istället för att ange beslutsrelevant information för framtiden. När produktens problemområde är identifierat krävs andra kompletterande metoder för att ange beslutsinformation om produkten vilket överarbetar kalkylsituationen.

För att analysera företagets helhet i denna studie har en driftsplan valts att användas. Driftsplanen grundar sig på bidragskalkyler som hjälpmedel att skapa en resultatberäkning för enskilda produkter och företaget som helhet. Driftsplanen passar bra som metod eftersom det ger en bra helhetsbild hos det enskilda företaget samtidigt som det ger en god jämförelsebild företag emellan.

Studien använder också ett maskinkalkylprogram för att beräkna eventuella förluster och vinster vid en eventuell samverkan. I programmet kommer de två enskilda lantbruksföretagens maskinparker analyseras för att sedan jämföras med en simulerad maskinpark för driftbolaget. Även olika maskinsystem för driftbolaget skall jämföras sinsemellan. Programmets grunddata har korrigerats och uppdaterats med dagens värde för att analyserna ska passa väl in med de specifika företagen. Maskinprogrammet grundar sig på en medelårskalkyl som tillsammans med driftsplanens bidragskalkylering används som standardmetoder vid lönsamhetsberäkningar inom lantbrukssektorn.

5.1 Maskinkalkylprogram

Kalkylprogrammet beräknar ett lantbruksföretags totala maskinkostnader. Programmet redovisar i en sammanställning bearbetningskostnader och tidsåtgång för respektive redskap på gården. Vid beräkningarna kopplas redskapen ihop med en av lantbrukets traktorer med vilka man sedan simulerar överfarterna på fälten. Simulationen kan innehålla en gård med totalt åtta traktorer och femton redskap(Eriksson, 2005).

Programmet arbetar med rullande timmar vilket leder till att maskinkostnaderna räknas om varje gång en överfart med en maskinsammansättning läggs in. Sammantaget ger detta möjligheter att på ett snabbt sätt ta reda på hur gårdens maskinkostnader påverkas av olika bearbetningsstrategier och maskininvesteringar. Varje enskild gröda sammankopplas med de olika maskinsammansättningarnas överfarter vilket resulterar i en maskinkostnad för respektive gröda. Sammanställningen av detta visar gårdens totala maskinkostnader (Eriksson, 2005).

I traktorkalkylen läggs driftens alla traktorer in. Denna kalkyl beaktar traktorernas återanskaffningsvärde och det antal år de funnits i driften. Användningstiden för respektive traktor bestäms av hur de används tillsammans med olika redskap vilket i sin tur beror på maskinsammansättningens antal överfarter på de olika grödorna. Programmet beaktar även traktorernas extra timmar dvs. traktortimmar som ej beräknats i redskapskalkylen(Eriksson, 2005).

I redskapskalkylen läggs gårdens olika redskap in. Vidare väljs typ av redskap vilket beräknar bränsleförbrukningen för de olika redskapstyperna. Redskapet specificeras sedan med en modell där bl.a. uppgifter om pris, fältkapacitetsfaktor och arbetsbredd beaktas(Eriksson, 2005).

För att kunna se skillnader på de olika företagens nuläge respektive framtid måste odlingsförutsättningarna vara likadana. En ändrad bearbetningsstrategi i växtodlingen ger en felaktig jämförelsebild dvs. när man jämför lantbrukens nuläge med framtiden kan man ej ändra bearbetningstrategin i växtodlingen. Med jämförelsen kan man se skillnader i tidsåtgång och kostnader mellan alternativ(Eriksson, 2005).

5.2 Driftsplan, Agriwise

Driftsplanen fungerar som en sammanställning av det enskilda lantbruksföretagets olika områden. Företagets data från de olika produktionsområdena visas i en sammanställning.

Sammanställningen är en sammanfattning av företagets data som man valt att använda i programmet(Öhlmèr, 2002).

En betydelsefull del i driftsplanen är områdeskalkylerna. Kalkylerna innehåller en produktionsgrens intäkter, särkostnader och täckningsbidrag. Dessa är huvudsakligen avsedda som hjälpmedel vid driftplanering av det enskilda företaget. Områdeskalkylerna kan användas som information om insats- och avkastningsuppgifter för företagens olika produktionsgrenar. För att kalkylerna ska användas som underlag krävs att de justeras efter de specifika förutsättningarna för det enskilda företaget. Detta gäller främst avkastningsuppgifter, resursförbrukning och priser i växtodlingen(Öhlmèr, 2002).

Lönsamheten för produktionsgrenarna anges i form av täckningsbidrag per produktionsenhet. Programmet använder sig av kalkylens täckningsbidrag 1 (TB1) som beräknar produktintäkter och ersättningar minus särkostnader med undantag för underhålls- och räntekostnader för maskinerna(Öhlmèr, 2002).

Landets regionala skillnader uppvisar stora skillnader i avkastningsnivå. För att beakta dessa skillnader i de naturliga förutsättningarna för jordbruk har kalkylerna delats upp i åtta olika produktionsområden. Produktionsområdet som använts i studien är Götalands södra slättbygder(Öhlmèr, 2002).

Maskinkostnader som används i områdeskalkylerna kommer att justeras till det aktuella värde vilket maskinprogrammets beräkningar visar för respektive företag. Detta p.g.a. att kalkylerna ska ta hänsyn till de skillnaderna i maskinekonomin mellan företagens nuläge och vid en samverkan i ett driftsbolag(Öhlmèr, 2002).

6. Modell

6.1 Modellbeskrivning

Modellen grundas på två dataprogram, i vilka två lantbruksföretag belägna i Mellanskåne ska analyseras. De aktuella lantbruksföretagen drivs idag som två enskilda lantbruksföretag. Analyserna ska sedan jämföras med en simulerad modell av de två företagen då de samverkar i ett gemensamt ägt driftsbolag.

Maskinprogrammet ska analysera olika maskinsystem vilka definieras av ett urval av de enskilda företagens maskinparker med vissa kompletteringar. Maskinsystemen ska sedan optimeras med hjälp av olika redskapsförändringar i programmet för att maskinparken ska erhålla lägsta möjliga maskinkostnad.

De enskilda företagens maskinparker ska användas i maskinprogrammet vilka ska jämföras med det mest optimala maskinsystemetalternativet för driftsbolaget. Programmets beräkningar och de fram analyserade värdena ska sedan införas i en driftsplanering för lantbruksföretag 1, lantbruksföretag 2 samt driftsbolaget. Resultatet för respektive driftsplaner jämförs sedan sinsemellan.

6.2 Datamaterial

För att analysera om två växtodlingsföretag kan vinna stordriftsfördelar med monetära och icke monetära mått genom att samarbeta i ett gemensamt ägt driftsbolag har jag som tidigare nämnts valt att undersöka två växtodlingsföretag belägna i Mellanskåne. Gårdarna har idag liknande storlek, odlingsförutsättningar och grödval i sin växtodling. All datainsamling är gjord på respektive gård under 2005 respektive 2006 och grundar sig på 2006 års odlingssäsong. Data som använts i de aktuella programmen är insamlat från lantbrukarna i respektive lantbruksföretag. Insamlingens bakgrund med faktiska värden är gjord för att ge verkliga värden i modellens beräkningar för de två företagen.

6.3 Nuläge lantbruksföretag 1

Gården som är belägen i Mellanskåne brukar en areal på 209 ha inriktad på vegetabilisk produktion. Produktionen är fördelad på spannmålsodling 168 ha (77%) sockerbetor 25 ha (12%), potatisodling 18ha (8%) och spenatfrö 6 ha (3%). Gården har en torkanläggning (svegma, 14 ton satstork) med planlagersmöjligheter för 600 ton spannmål. Även en normalutrustad verkstad och maskinhall (30m*20m) finns att tillgå där den sistnämnda fungerar som planlager för potatis och förvaringsutrymme för maskinerna. Maskinparken är idag enligt en nuvärdesberäkning värderad till ca 1,95 miljoner kr.

Tabell 3. Maskinuppsättning för lantbruksföretag 1

Traktorer, antal * effekt, kW	1 * 103
	1 * 95
	1 * 84
Plogar, antal * skär	1 * 5s
Harvar, antal * bredd, m	2 * 7
Såmaskiner, antal * bredd, m	1 * 4
Vältar, antal * bredd, m	1 * 6
Tröskor, antal * bredd, m	1 * 4,2
Sprutor, antal * bredd, m	1 * 24
Konstgödselspridare, antal * bredd, m	1 * 24
Kultivator, antal * bredd, m	1 * 4

Kompletterande maskiner: en potatisupptagare 2-radig, en potatissättare 2-radig, en stensträngläggare.

6.4 Nuläge lantbruksföretag 2

Gården som är växtodlingsinriktad och belägen i Mellanskåne brukar en areal på 251 ha. Växtodlingen är fördelad på spannmålsodling 184 ha (73%), sockerbetor 15 ha (6%), potatisodling 24 ha (10%), konservärter 18 ha (7%), träda 10 ha (4%). Gården har en relativt nyanskaffad torkanläggning (Antti, cirkulerande satstork, byggd 2005) med 800 ton lagringsmöjlighet. På gården finns även en maskinhall (22m*43m) som fungerar som förvaringsutrymme för gårdens maskiner men är även en möjlighet för planlagring av spannmål och potatis. En normalutrustad verkstad finns även att tillgå. Maskinparken är idag enligt en nuvärdesberäkning värderad till ca 2,74 miljoner kr.

Tabell 4. Maskinuppsättning för lantbruksföretag 2

Traktorer, antal * effekt, kW	1 * 99
	1 * 84
	1 * 80
Plogar, antal * skär	1 * 5s
Harvar, antal * bredd, m	1 * 6
Såmaskiner, antal * bredd, m	1 * 8
Vältar, antal * bredd, m	1 * 6
Tröskor, antal * bredd, m	1 * 4,5
Sprutor, antal * bredd, m	1 * 24
Konstgödselspridare, antal * bredd, m	1 * 24
Kultivator, antal * bredd, m	1 * 4

Kompletterande maskiner: en potatisupptagare 2-radig, en potatissättare 2-radig, en stensträngläggare.

6.5 Driftsbolag

Vid en samverkan i form av ett gemensamt ägt driftsbolag förenar man de olika delägarnas lantbruksdrifter till en gemensam enhet. Enheten innebär stora samarbetsfördelar med tanke på att det skapar högre arbetsproduktivitet, lägre kapitalkostnader och stordriftsfördelar med handel av förnödenheter och avsaluprodukter.

För att ingå i ett gemensamt ägt driftsbolag krävs någon form av avtal mellan de tänkta delägarna. Avtalen kan vara av olika karaktär men bör vara så kompletta som möjligt. Efter upprättandet är det möjligt att komplettera avtalen vid behov av förändringar eller kompletteringar. Förändringar respektive kompletteringar av ett avtal behöver inte vara något negativt utan kan vara något nödvändigt då bolagets förutsättningar kan förändras i framtiden. Beslut om hur det gemensamma bolaget skall bedrivas fattas gemensamt av delägarna. För att undvika konflikter kring beslut och frågor i den dagliga driften kan delägarna utse en driftsledare som är huvudansvarig för driften.

Samverkan innebär att driftsbolaget arrenderar all åkermark av de olika delägarna. Ersättning för marken utgår till de delägare som arrenderar ut till bolaget. En oberoende värderare bestämmer storlek på arrendet med hänsyn till markens jordmån och bärförmåga. Vid situationer då delägarnas enskilda lantbruksdrifter ligger i samma område och där markernas egenskaper inte skiljer sig i någon större omfattning bör arrendepriiset vara av samma mått. Detta för att inte skapa osämja bland delägarna från början av samarbetet.

Ett driftsbolag är ej tillåtet att äga en jordbruksfastighet. För att öka driftsarealen i bolaget kan annan mark arrenderas till. Däremot kan bolaget äga och driva byggnader vilket gör det möjligt att t.ex. investera i en gemensam torkanläggning. Respektive delägare i bolaget kan även i framtiden välja att förvärva och arrendera mark. Denna mark arrenderas sedan i sin tur av driftsbolaget vilket betalar ett bland delägarna förutbestämt arrendepreis.

Driftens alla maskiner ägs av driftsbolaget. Flertalet av delägarnas tidigare maskiner kan med fördel användas i den mån deras funktion passar väl in i den nya driftsenheten. I det fall en maskin passar in i bolagets framtida drift värderas maskinen av delägarna gemensamt. P.g.a. den större arealen ökar underlaget för effektivare och mer kapitalkrävande maskiner. Detta medför att arbetsbehovet blir mer effektivt vilket betyder lägre arbetskostnader.

Efterhand som arealen ökar innebär det att volymerna av förnödenheter och avsaluprodukter ökar. Detta medför en förbättrad förhandlingssituation gentemot kunder och försäljare. I vilken utsträckning den situationen blir bättre är svårt att veta. Detta beror mycket på vilka intressenter man handlar med. Vinsterna och förlusterna i driftsbolaget fördelas till respektive delägare beroende hur stor del av driftsbolagets areal de äger.

6.6 Växtodling i driftsbolaget

Tabell 5 visar det framtida driftsbolaget, lantbruksföretag 1 samt lantbruksföretag 2 totala areal samt grödfördelning för växtodlingsåret 2006.

Företag	Driftbolag	Lantbruksföretag 1	Lantbruksföretag 2
	<i>hektar</i>	<i>hektar</i>	<i>hektar</i>
Industri potatis	18	18	
Stärkelse potatis	7		7
Matpotatis	17		17
Sockerbetor	37	22	15
Höstvete	113	26	65
Korn	108	39	80
Höstraps	44	35	39
Höstraps, hybrid	13	13	
Spenatfrö		6	
Råg	75	40	
Havre		10	
Konservärter	18		18
Träda	10		10
Totalt antal hektar	460	209	251

Växtodlingsföretagen har i huvudsakligt syfte att producera för avsalu. Att åstadkomma en kombination av grödor vilka ger högsta möjliga bidrag för att täcka företagets totala kostnader (Wählstedt m.fl., 1985). Vid planering av driftsbolagets växtodlingsplan har nedanstående faktorer beaktats.

- Grödornas täckningsbidrag
- Växtföljdsrestriktioner
- Företagets tillgång på arbets- och maskinkraft
- Markens produktionsförmåga

Ett lantbruksföretag kan genomföra olika förbättringsåtgärder för att förbättra lönsamheten i växtodlingen. Det kan vara en strävan att öka avkastningen eller att sänka kostnaderna i produktionen. Studien har som huvudsyfte att framförallt sänka kostnaderna i växtodlingen.

Driftsbolaget kan genom att utnyttja en gemensam växtodlingsplan planera sin växtodling bättre och på ett effektivare sätt. Specifika grödor som t.ex. potatis och sockerbetor gynnas eftersom de kan odlas på en större och mer sammanhängande areal. Genom dessa effekter ökar även möjligheterna till mera optimala odlingsförutsättningar än tidigare. Respektive gårdars torkanläggningar kan genom ett samarbete utnyttjas på ett effektivare sätt eftersom de endast behöver torka en eller två spannmålsorter i respektive gårds torkanläggning vilket också gynnar spannmålens planlagringsmöjligheter.

Skördeutbytet av en gröda påverkas i hög grad av den föregående odlingen. Växtföljdseffekten är den effekt som särskiljs mer specifikt till växtföljden. Stor betydelse för grödans avkastning har också den närmaste föregående grödan dvs. förfruktseffekten. Den avkastning som kan uppnås på ett fält är ett resultat av en följande samverkande faktorer:

- Marken
- Klimatet
- Växten
- Arbetet (odlingsåtgärderna)
- Tiden

Källa: Ohlander, 1997

Driftbolagets olika grödval är baserade på ett urval av lantbruksföretag 1 och lantbruksföretag 2 växtodlingsplanering för 2006. Växtföljden grundar sig på en sexårig växtföljd där vissa grödor odlas efter varandra för att erhålla positiva samt förhindra negativa växtföljdseffekter.

Driftsbolagets växtodling/växtföljd för 2006 följer nedan:

Tabell 6 visar det framtida driftsbolagets uppdelning av dess sexåriga växtföljd

År 1)	Potatis	42 hektar	Korn	33 hektar
År 2)	Sockerbetor	37 hektar	Höstvete	38 hektar
År 3)	Korn	75 hektar		
År 4)	Oljev växter	75 hektar	Träda	10 hektar
År 5)	Höstvete	75 hektar		
År 6)	Höstråg	75 hektar		

6.7 Maskinekonomi i driftsbolaget

Maskinkostnaderna är en stor del av lantbrukets totala kostnader. Kostnaderna kan delas upp i följande poster

- Avskrivning
- Ränta
- Underhåll
- Driv- och smörjmedel

Av maskinkostnaderna utgör kapitalkostnaderna, dvs. ränta och avskrivning, de största posterna. Kapitalkostnaderna beror främst av maskinernas stora värdeminskning (Eriksson, 1986).

För att minska maskinkostnaderna har många samarbeten mellan lantbrukare inletts. För att få en förbättrad och mer välanpassad maskinekonomi har sedan samarbetet övergått till gemensamma driftsbolag. En förbättrad maskinekonomi nås genom att ha så låg total maskinkostnad som möjligt, dvs. en minimering av de totala läglighets-, arbets- och maskinkostnaderna. Här ger driftsbolagets uppbyggnad fördelar som inte andra

maskinsamarbete kan uppnå. Detta beror på att driftsbolagets storlek på maskinparken och dess teknik anpassas efter bolagets totala areal, utan hänsyn till enskilda lantbrukares läglighetseffekter(Rietz, 1993).

För en lantbrukare bör ett mål vara att ha en god maskinekonomi. Med god maskinekonomi menas att insatsen av maskiner ska ligga på en nivå som ger det bästa ekonomiska slutresultatet för hela lantbruksföretaget. Maskinerna kan ses som ett produktionsmedel, vars insats ska optimeras. Det kan därför vara så att en lantbrukare kan få en bättre maskinekonomi och en bättre lönsamhet genom att på rätt sätt öka sina maskinkostnader. Viktigt för en bra maskinekonomi kan vara följande(Neuman, 1991).

- Lämplig teknik
- Rätt storlek på maskinen (gynnsam årlig användning)
- God maskinvård
- Riktig användning av maskinen
- Bra finansiering

Vid samarbete minskar också det totala arbetskraftbehovet genom att driftsbolaget driver en större areal och använder sig av en effektivare maskinpark. Det medför en effektivisering av arbetskraften. När lantbrukare samarbetar i en gemensam drift finns möjligheter att arbeta i arbetslag och i skift vilket kan minska arbetstiden i vissa arbetsmoment. Dessa möjligheter gäller främst vid arbetstoppar i samband med skörd och sådd(Blad, 2003)

I ett driftsbolag drivs den totala arealen i en gemensam enhet där samverkan sker om alla maskiner. I en traditionell maskinsamverkan är det svårt att samverka om många basmaskiner. Problemet vid traditionell maskinsamverkan är att lantbrukarna behöver sina traktorer, harvar, såmaskiner, plogar etc. samtidigt. Antalet basmaskiner kan många gånger halveras i ett driftsbolag då de ersätts med en maskin med större kapacitet. Detta minskar det totala investeringsbehovet då de större maskinerna är proportionellt billigare än små. Ofta kan flertalet maskiner som sedan ska användas i ett driftsbolag tas från en delägares tidigare drift. Detta görs om en maskin t.ex. är tillräckligt rationell och passar väl in i det nya driftssystemet(Rietz, 1993).

7. Resultat

I detta kapitel kommer respektive lantbruksföretags drift att jämföras före och efter samverkan. För att genomföra analysen har data från de två lantbruksföretagen i studien använts.

7.1 Framtida driftsbolag

Med ett sedan tidigare inlett potatismaskinsamarbete mellan lantbruksföretag 1 och lantbruksföretag 2 har tankar om att driva lantbruken vidare i form av ett driftsbolag vuxit fram för att i framtiden klara av den alltmer hårdnande konkurrensen i lantbruket. För att nå mål som stordriftsfördelar, arbetseffektivisering etc. i lantbruket är det ett gynnsamt alternativ att driva lantbruksenheterna vidare i bolagsformen driftsbolag.

Det framtida driftsbolagets växtodling är konstruerad efter en framtagen växtföljd som innehåller ett urval av de grödor som lantbruksföretagen odlar idag. Maskinparken som är tänkt att användas i driften är skapad och sedan optimerad i maskinprogrammet.

Med dessa förutsättningar kommer driftsbolaget att bruka en areal på 460 ha. Produktionen är fördelad på spannmålsodling 296 (64%), sockerbetor 37 ha (8%), potatisodling 42 ha (9%), oljeväxter 75 ha (16%). Driftsbolaget har möjlighet att utnyttja två stycken torkanläggningar med 1400 tons lagringsmöjlighet. Två maskinhallar med en totalyta på 1546 kvadratmeter kan fungera som förvaringsutrymme för driftbolagets maskiner och planlagringsmöjligheter för spannmål och potatis.

Tabell 7. Maskinuppsättning för driftsbolaget

Traktorer, antal * effekt, kW	1 * 143
	1 * 84
	1 * 80
Plogar, antal * skär	1 * 7s
Harvar, antal * bredd, m	1 * 8
Såmaskiner, antal * bredd, m	1 * 8
Vältar, antal * bredd, m	1 * 9
Tröskor, antal * bredd, m	1 * 6
Sprutor, antal * bredd, m	1 * 24
Konstgödselspridare, antal * bredd, m	1 * 24
Kultivator, antal * bredd, m	1 * 4

Kompletterande maskiner: en potatisupptagare 2-radig, en potatissättare 2-radig, en stensträngläggare.

7.2 Resultat maskinkostnader

7.2.1 Lantbruksföretag 1

Företag 1 har tidigare samverkat med potatismaskiner tillsammans med lantbruksföretag 2. Företaget odlar 209 ha och har relativt låga maskinkostnader i nuläget. Detta beroende på att företaget i dagens drift använder sig av ett antal ålderstigare maskiner. Det blir på så sätt låga årliga kostnader för maskinernas värdeminskningar och räntor. Trots låga maskinkostnader i nuläget beräknas maskinkostnaderna sjunka med 23 kr/ha vid ett eventuellt samarbete i form av ett driftsbolag.

7.2.2 Lantbruksföretag 2

Företag 1 har tidigare samverkat med potatismaskiner tillsammans med lantbruksföretag 1. Företag 2 har i förhållande till lantbruksföretag 1 högre maskinkostnader. Detta beror på att företag 1 i dagens drift har en rationellare maskinpark i jämförelse med lantbruksföretag 2. Företag 2 som i nuläget driver 251 ha har en maskinpark med kapacitet för något större areal. Till följd av företagets moderna maskinpark är den årliga kostnaden för värdeminskning den största maskinkostnadsposten. Maskinkostnaderna beräknas sjunka med 202 kr/ha vid ett eventuellt samarbete i form av ett driftsbolag.

7.2.3 Driftsbolagets maskinsystem

Med 2006 års grödor har olika alternativ av maskinsystem analyserats för ett eventuellt framtida driftsbolag. Alternativen är framarbetade med både en teoretisk och praktisk aspekt. Den teoretiska är att maskinparkens kostnad per hektar skulle vara så låg som möjligt och den praktiska var att det skulle finnas minst tre traktorer som fanns tillgängliga vid skörd och potatissättning. Tre stycken maskinsystem har tagits fram och benämns enligt följande:

Alternativ 1:

Ett urval av lantbruksföretag 1 och lantbruksföretag 2 maskinpark som passar väl in i den nya driften. Dessa har sedan kompletterats med maskiner för att klara av den större arealen.

Alternativ 2:

Ett anpassat maskinsystem för den större arealen. Detta system använder sig av en 4 m combi rapid vilket sparar in körningar av gödning och vältning. Systemet använder sig fortfarande av en plöjning vilket följs upp med en harvning som grundbearbetning beroende på att den aktuella jordarten kräver detta.

Alternativ 3:

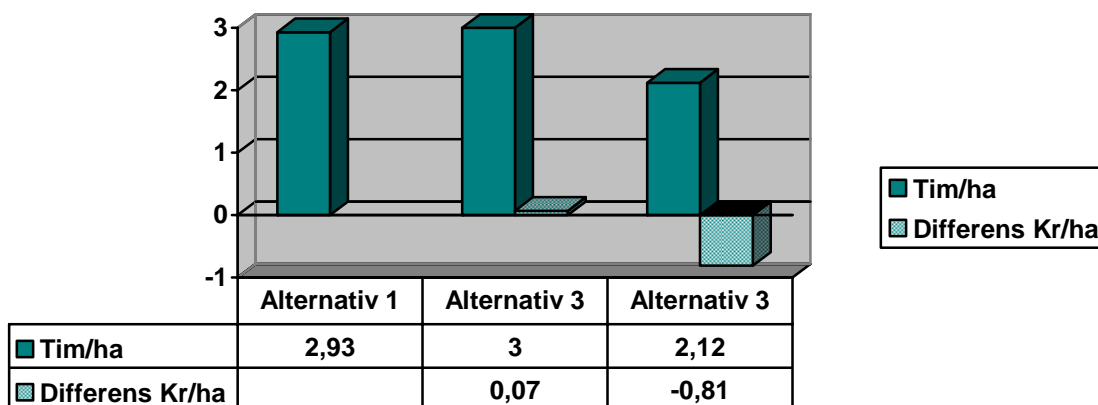
I Alternativ 3 har potatisodlingen ersatts med spannmålsgrödor. Detta system är samma maskinsystem som alternativ 1 med skillnaden att potatismaskinerna ej har beaktats. Denna jämförelse är gjord pga. att se hur stor del av de totala maskinkostnaderna potatismaskinerna utgör och hur maskinkostnaderna skulle se ut i ett framtida driftsbolag utan en potatisodling.

Tabell 8 visar det framtida driftsbolaget olika alternativ på maskinsystem och dess maskinkostnader i kronor per hektar samt beräkningar av hur mycket respektive alternativ har tjänat respektive förlorat jämfört med alternativ 1.

Driftsbolag	Alternativ 1	Alternativ 2	Alternativ 3
Kr/ha	3766	3818	2904
Differens Kr/ha:	-	52	-862

Maskinsystemet i alternativ 1 är det system med de lägsta maskinkostnaderna per hektar. Det jämförs bl.a. med alternativ 2 som har 52 kr högre maskinkostnader per hektar. Analysen innehåller också beräkningar av hur mycket driftsbolaget sänker sina maskinkostnader per hektar genom att ersätta potatisodlingen med en spannmålsgröda.

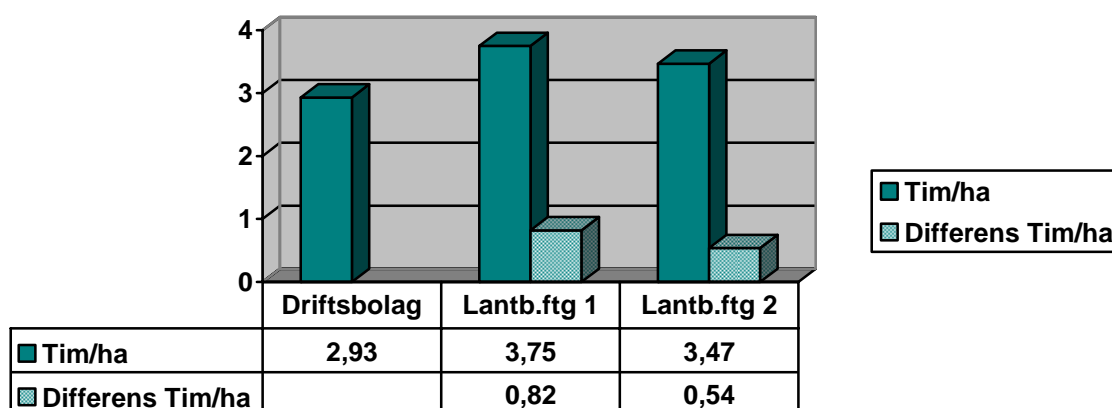
Figur 9 nedan visar det framtida driftsbolaget olika alternativ på maskinsystem och dess tidsåtgång per hektar samt beräkningar av hur mycket respektive system tjänar respektive förlorar i tidsåtgång jämfört med alternativ 1.

Jämförelserna visar att ett maskinsystem med combi såmaskin (alternativ 2) på den aktuella jordarten inte är lika effektivt vad gäller tidsåtgång per hektar jämfört med alternativ 1. Tidsåtgången per hektar skiljer sig 0,07 tim/ha mellan alternativ 1 och alternativ 2. Det beror främst på att alternativ 1 använder en 8m såmaskin vilken är något effektivare i tidsåtgång per hektar i jämförelse med combisåmaskinen.

Alternativ 3 visar tidsåtgången per hektar då driftsbolaget ersätter potatisodlingen med en spannmålsgröda. Denna analys grundas på potatisodlingens något osäkra odling i framtiden. Skillnaden i tidsåtgång mellan att driva driftsbolaget utan potatisodling med en ersättningsgröda är en minskad tidsåtgång på 0,81 tim/ha i jämförelse med det mest lönsamma maskinsystem med potatisodling dvs. alternativ 1. Detta kan i framtiden vara ett intressant alternativ beroende på större jordbruksenheter med ökade spannmålspriser och potatisodlingens osäkerhet.

Figur 10 visar det framtida driftsbolaget, lantbruksföretag 1 samt lantbruksföretag 2 totala areal, tidsåtgång per hektar samt beräkningar av hur mycket respektive företag har tjänat respektive förlorat i tidsåtgång genom att samverka i ett driftsbolag.

Största vinsterna på kostnadssidan görs på minskad tidsåtgång per hektar. Lantbruksföretag 1 och Lantbruksföretag 2 sänker sin tidsåtgång med 0,82 tim/ha respektive 0,54 tim/ha då de väljer att samverka i ett gemensamt ägt driftsbolag. Då tidsåtgången minskar vid en gemensam drift finns möjligheten att öka arealen och på så sätt sänka de fasta maskinkostnaderna ytterligare. Delägarna kan själva bestämma hur tidsvinsten i driftsbolaget skall utnyttjas på bästa sätt. Möjligheter att utnyttja tidsvinsten kan t.ex. vara att öka arealen eller att arbeta utanför bolaget. Speciellt under den tid då det inte är högsäsong i lantbruket finns mycket tid att utnyttja utanför lantbruket.

Tabell 11 visar det framtida driftsbolaget, lantbruksföretag 1 samt lantbruksföretag 2 totala areal, maskinkostnader i kronor per hektar samt beräkningar av hur mycket respektive företag har tjänat respektive förlorat genom att samverka i ett driftsbolag.

Företag	Driftsbolag	Lantbruksföretag 1	Lantbruksföretag 2
Antal hektar	460	209	251
Kr/ha	3766	3789	3968
Differens Kr/ha:	-	23	202

Företagens maskinkostnader är beräknade utifrån JB- Maskinkalkylprogram. Företagens maskinparker återfinns i bilaga 2. Observera att resultatanalysen beaktar maskinkostnaden inklusive arbetskostnaden. Maskinkostnaden för driftsbolaget är 3766 kr per hektar. Analysen av jämförelserna visar att lantbruksföretag 1 samt lantbruksföretag 2 tjänar 23 kr/ha respektive 202 kr/ha vid en samverkan i form av ett driftsbolag.

Tabell 12 visar framtidens maskininvesteringar(kr) per hektar för respektive företag samt beräkningar av hur mycket respektive företag minskat respektive ökat sitt investeringsbehov genom att samverka i ett driftsbolag.

Företag	Driftbolag	Lantbruksföretag 1	Lantbruksföretag 2
Maskininvestering(kr)/ha	12112	20447	17466
Differens Kr/ha:	-	8335	5354

Genom att samverka i ett driftsbolag sänker lantbruksföretagen sina framtida maskininvesteringar per hektar med 8335 kr/ha respektive 5354 kr/ha. Lägre maskininvestering betyder att man arbetar med ett mindre maskinkapital vilket minskar risken

för stora kapitalförluster av stora maskininvesteringar. Då det gemensamt ägda driftsbolaget dessutom har flera delägare minskar risken ytterligare då man sprider den stora maskinkapitalinvesteringen på de olika delägarna i driftsbolaget.

Tabell 13 visar respektive företags totala återanskaffningsvärde för sin nuvarande maskinpark samt en jämförelse mellan driftsbolaget och respektive företags återanskaffningsvärde.

Företag	Driftbolag	Lantbruksföretag 1	Lantbruksföretag 2
Totalt Återanskaffningsvärde	5559400	4252900	4383900
Differens:	-	-1306500	-1175500

Lantbruksföretag 1 och lantbruksföretag 2 har ett totalt återanskaffningsvärde på 4252900 kr respektive 4383900 kr för sina maskinparkar. Driftsbolagets totala återanskaffningsvärde beräknas till 5559400 kr. Enligt beräkningarna är återanskaffningsvärdet för lantbruksföretag 1 samt lantbruksföretag 2 tillsammans 8 636 800 kr vilket i jämförelse med driftsbolagets återanskaffningsvärde är en skillnad på 3 077 400 kr. Denna jämförelse visar vilka integrations fördelar respektive lantbruksföretag har med en gemensam driftsenhet. En gemensam drift med lägre kapitalkostnader för maskinparken innebär att ränte- och avskrivningskostnaderna i framtiden blir lägre eftersom det totala återanskaffningsvärdet minskar.

7.3 Resultat av samverkan

I figurerna nedan redovisas resultatet och jämförelser av de utförda driftsplanerna i de enskilda lantbruksföretagen och vid samverkan i ett driftsbolag.

Tabell 14 visar det framtida driftsbolaget, lantbruksföretag 1 samt lantbruksföretag 2 genomsnittliga arbetsbehov per hektar samt beräkningar av hur mycket respektive företag har tjänar respektive förlorar i arbetsbehov per hektar genom att samverka i ett driftsbolag.

Företag	Driftbolag	Lantbruksföretag 1	Lantbruksföretag 2
Summa arbetsbehov, tim/ha	12,35	13,50	13,42
Differens:	-	1,15	1,07

Stora vinster på kostnadssidan görs genom att det genomsnittliga arbetsbehovet per hektar minskar vid en samverkan. Enligt tabellen ovan sjunker arbetsbehovet per hektar för lantbruksföretag 1 samt lantbruksföretag 2 med 1,15 tim/ha respektive 1,07 tim/ha då de samverkar i ett driftsbolag. Tidsvinsten frigör värdefull arbetstid vilket ökar möjligheten att odla en större areal vilket skulle sänka lantbrukets fasta kostnaderna per hektar ytterligare.

Tabell 15 visar det framtida driftsbolaget och lantbruksföretag 1 samt lantbruksföretag 2 underhållskostnader samt beräkningar av hur mycket lantbruksföretag 1 samt lantbruksföretag 2 tillsammans tjänar respektive förlorar genom att samverka i ett driftsbolag.

Företag	Driftbolag	Lantbruksföretag 1	Lantbruksföretag 2
Summa underhåll, kr	186235	263171	
Differens mellan driftsbolag och ftg.1 samt ftg.2		-76936	

Kostnaderna för underhåll minskar om driften sköts i form av ett driftsbolag jämfört med om lantbruksföretag 1 och lantbruksföretag 2 drivs som enskilda företag med totalt 76936 kr. Det

beror främst på att det behövs färre maskiner för den gemensamma enheten att driva växtodlingen jämfört med att driva hela arealen i form av enskilda lantbruksföretag.

Tabell 16 visar det framtida driftsbolaget, lantbruksföretag 1 samt lantbruksföretag 2 arbets- och kapitalinkomst samt beräkningar av hur mycket lantbruksföretag 1 samt lantbruksföretag 2 tillsammans tjänar respektive förlorar genom att samverkan i ett driftsbolag.

Företag	Driftbolag	Lantbruksföretag 1 samt Lantbruksföretag 2
Arbets- och kapitalinkomst	553596 kr	122530 kr
Differens mellan driftsbolag och ftg.1 samt ftg.2		-431066 kr

Sammanfattningsvis visar resultatet av samverkan att det är mer lönsamt att driva lantbruken vidare i form av ett gemensamt ägt driftsbolag. Differensen i arbets- och kapitalinkomst mellan driftbolaget och de båda lantbruksföretagen tillsammans är 431066 kr. Skillnaden är en produkt av alla kostnadssänkande faktorer och vinstfördelar som gynnar en drift i form av ett driftsbolag.

7.4 Lantbrukarnas diskussion

Under examensarbetets gång har en intervjustudie genomförts med de för arbetet aktuella lantbrukarna. Nedan följer en sammanställning av lantbrukarnas viktigaste synpunkter som framkommit i samband med intervjustudien.

Lantbrukarna anser sig relativt nöjda med den storlek de idag har på sina lantbruksföretag. Motiven för att driva företagen vidare i form av ett gemensamt driftbolag ligger först i tankarna för att klara av framtidens konkurrens i lantbruket.

Sett ur en ekonomisk synvinkel tror inte lantbrukarna att samverkan i ett driftsbolag innebär några drastiska skillnader i jämförelse med dagens enskilda lantbruksföretag. Kortsiktigt är den ekonomiska biten inte den främsta anledningen att ingå i ett gemensamt ägt driftsbolag. Däremot nämner lantbrukarna att målet finns mot förbättrad lönsamhet i företagen. Ur ett längre perspektiv ser lantbrukarna företagens lönsamhet som ett medel att i framtiden nå ytterligare utveckling i företagen. Ur samarbetsynpunkt menar lantbrukarna att arbetet kommer bli mer styrt och kontrollerat vid en samverkan. Detta ses som både positivt stimulerande och negativt eftersom självständigheten i lantbrukets dagliga arbete försvinner.

Vid ett eventuellt samarbete i form av ett driftsbolag menar lantbrukarna att det krävs god samarbetsvilja och att man anpassar sig väl till varandra. Beslutsprocesserna delägarna emellan ses som väldigt viktig eftersom det är så betydelsefullt för bolagets utveckling och delägarnas framtida samarbete. Lantbrukarna menar att i beslutsprocessen krävs väldigt tydliga riktlinjer och god kommunikation delägarna emellan. För att uppfylla dessa kriterier kan delägarna med fördel utse en beslutstagare som tar emot synpunkter och diskuterar kring dessa tillsammans med de andra delägarna.

Lantbrukarna tror inte att samverkan ska leda till lägre maskinkostnader per hektar. Däremot anser de att effektivare maskiner och samarbetsmöjligheter vid olika moment kommer resultera i en lägre tidsåtgång per hektar. Lantbrukarna menar också att effektivare och bättre maskiner ger en stor betydelse av att det förbättrar arbetsmiljön. Arbetsmiljön ses som väldigt positivt bland lantbrukarna då det också genomsyrar hela deras omgivning. Samtidigt som tidsåtgången minskar och möjligheten ökar till ersättningsarbetare kommer mer tid bli över

för fritid och familj. De faktorer som gör arbetsmiljön bättre medför att viljan och effektiviteten i det dagliga arbetet ökar bland lantbrukarna.

Företagens fasta resurser idag som t.ex. torkanläggningar, maskinhallar och lagringsutrymmen kan komma att komplettera varandra väl i ett driftsbolag anser lantbrukarna. Fördelen ligger i att lantbrukarna kan dela upp torkning av de enskilda grödorna på respektive gårdar. Att torka en enskild gröda på en gård underlättar då spannmålen ska planlagras. Eftersom gårdarna idag är försedda med två maskinhallar fungerar dessa även som mellanlagring av potatis. Vid eventuell produktionsökning menar lantbrukarna att det endast bör investeras i nya utrymmen för spannmålslagring eftersom det idag finns stor överkapacitet i torkanläggningarna. Av lantbrukarnas maskiner idag anses flertalet ha möjlighet att användas vid en samverkan med vissa kompletteringar för att klara av en ökad areal.

8. Diskussion

Är ett samarbete i ett gemensamt ägt driftsbolag en driftsform för Sveriges lantbrukare i framtiden? En driftsform som bl.a. medför lägre risktagande, förbättrad effektivitet, minskad arbetsinsats och en bättre social miljö.

Bakgrunden till intresset att driva lantbruksföretagen vidare i form av ett gemensamt ägt driftsbolag är de företagsekonomiska fördelarna. Fördelarna ligger i de resurser som lantbrukarna finner nödvändiga och väljer att satsa på utnyttjas mer effektivt tack vare en större lantbruksenhet. Ser man det ur ett historiskt perspektiv så stöds denna teori genom att det år 1970 fanns ca 2576 svenska lantbruksföretag med mer än 100 hektar åkermark vilket fram till 2003 ökat till ca 6039 lantbruksföretag. Att en ensam lantbrukare lyckas skapa en lantbruksenhet med dessa fördelar kan tyckas svårt. Gemensamma driftsbolag är däremot en möjlighet för lantbrukarna att tillsammans skapa en fördelaktig lantbruksenhet.

Lantbruket som ur ett historiskt perspektiv sett alltid varit ett lagarbete har mer och mer övergått till ett ensamarbete. Att flertalet lantbrukare idag driver sina lantbruksföretag innebär att många egna svåra beslut måste fattas. Med dagens stora kapitalisering inom lantbruket innebär det att många beslut handlar om stora investeringar. Samtidigt som lantbrukaren väljer att investera medför detta ett enormt risktagande. Sådana beslut kan för lantbrukaren vara psykiskt tuffa. Därför tror jag att framtidens lantbrukare kommer att välja samarbeta i någon form. Möjligheterna som lantbrukssamverkan medför som t.ex. bättre arbetsmiljö, byta av varandra vid behov och mer tid för familjen tror jag gör att lantbrukare väljer att samarbeta mer och mer framöver.

Möjligheterna att nå dessa ekonomiska och sociala fördelar tror jag lantbrukarna gör genom att samverka i ett driftsbolag. Driftsbolaget är en driftsform som integrerar delägarnas företag både ekonomiskt och socialt vilket ligger i tiden. Andra samarbetsformer når inte fördelarna då de inte är lika genomgripande. Eftersom det idag inte är så vanligt med driftsbolag inom lantbruket måste det finnas begränsande faktorer.

Att samarbete i ett driftsbolag innebär att många faktorer bland delägarna ska stämma överens. Åsikter och tankar måste diskuteras delägare emellan innan något beslut kan fattas. En del beslut handlar om fysisk planering av företagets drift. Det kan t.ex. handla om

- Transportplanering. Hur och när ska transporter av växtodlingsprodukterna transporteras?
- Materialadministration- och lager. Hur mycket ska beställas och när ska det beställas?
- Inköp. Hur och av vem ska materialet och maskiner köpas in?
- Lokalisering. Var ska företagets olika fysiska resurser lokaliseras i framtiden?

Att samordna sina enskilda jordbruksdrifter till en gemensam enhet kräver omfattande arbete. Ett samordnande som innefattar praktiska och teoretiska problem. Hur ska delägarna forma avtalen delägare emellan för ett gemensamt ägt driftsbolag skall fungera? Hur kommer relationer med banker, leverantörer och kunder påverkas? Planeringsprocessen kräver initiativförmåga, engagemang och en vilja att sätta igång. Som delägare gäller det redan från planeringsfasen till slutfasen att man visar stor delaktighet i bolaget.

Att i ett driftsbolag investera i ekonomibyggnader och maskiner kan ge positiva effekter. Eftersom ett driftsbolag har flera delägare minskar risktagandet som många enskilda lantbruksföretag idag ser som väldigt besvärliga. En investering i kapitalkrävande torkanläggning med lagringsutrymme är för många enskilda lantbruk idag en nästan omöjlig investering. Jordbruksutvecklingen som går mot att spannmålen ska torkas och lagras på gården gör att flertalet lantbrukare i framtiden inte har möjlighet att vara kvar som aktörer på spannmålsmarknaden. Genom att investera i ett gemensamt ägt bolag ökar möjligheterna att anpassa befintliga eller nya torkningsanläggningar till den gemensamma arealen vilket också betyder att möjligheterna är större att i framtiden vara en framgångsrik spannmålsodlare.

En gemensam driftsenhet med en sammanslagen areal betyder att möjligheterna för ny och förbättrad maskinteknik kan användas till växtodlingen. Möjligheterna att använda sig av en betydligt, för arealen, mer välanpassat maskinsystem ökar. Flertalet av de maskiner som de enskilda lantbruksföretagen tidigare använde sig kan bortrationaliseras och en del kan användas i den nya gemensamma driftsenheten. Detta medför att betydligt lägre kapital behöver vara uppbundet i maskiner som tidigare inte användes på ett effektivt sätt. Ett frigjort kapital kan användas för andra nödvändiga investeringar men framförallt innebär det lägre risktagande i lantbruket.

Eftersom de finns stora fördelar sett ur ett företagsekonomisk och socialt perspektiv tror jag att antalet gemensamma driftsbolag kommer öka i framtiden. Driftsbolaget är en genomgripande form av samarbete mellan lantbruksföretag som uppfyller lantbrukarnas framtida krav. Det är också ett bra alternativ då lantbruket blir mer kapitaliserat och påverkas mer av en i Europa gemensam jordbrukspolitik. Sammanfattningsvis är min bedömning att med bakgrund av alla de företagsekonomiska och sociala fördelarna, som ett gemensamt driftsbolag kan medföra, ligger i tiden och kan intressera många lantbrukare i framtiden.

8.1 Vinster av samverkan

Både Lantbruksföretag 1 och Lantbruksföretag 2 sänker sina produktionskostnader vid ett eventuellt samarbete i ett driftsbolag. En av nyckelfaktorerna till kostnadsänkningen är att driftbolagets maskinpark utnyttjas på en totalt större areal. Driftbolagets maskinpark är mer anpassad till sin bruksareal i jämförelse med dagens maskinparker hos lantbruksföretag 1 och lantbruksföretag 2.

Största delen av vinsten av samverkan görs genom att den gemensamma driftsenheten ger lägre tidsåtgång per hektar. Den lägre tidsåtgången per hektar medför att det finns ytterliggare kapacitet i bolaget att öka arealen samt att det frigörs värdefull arbetstid i driftsbolaget. Den värdefulla arbetstid som överblir kan t.ex. utnyttjas till mer konsultarbete eller snöröjning på vintertid beroende på bolagets kompetens och intressen.

Växtodlingen kommer inte förändras nämnvärt vid en eventuell samverkan. Detta beroende på att de mest lönsamma grödorna potatis och sockerbetor har en begränsad areal som bör utnyttjas optimalt. Växtföljdens upplägg blir därför styrd av dess odlade areal. För att växtodlingen ska göras mer effektiv odlas färre grödor jämfört med de enskilda företagen. Urvalet av grödor är de som efter förutsättningarna anses som de mest lönsamma att odla. Eftersom arealen ökar och antalet olika grödor minskar ökar effektiviteten vad gäller hantering av spannmålen från fält till tork. Även olika inköps- och försäljningsfördelar i växtodlingen ökar då partierna blir av större kvantitet.

Källförteckning

- Andersson H., Blad, F., Samuelsson, J., 2004, "Ekonomiska vinster av samverkan mellan lantbruksföretag". I Jordbrukskonferensen 2004, SLU. Uppsala, 23-24 november 2004. Rapport nr. 68, 42-45. <http://www2.slu.se/jordbrukskonferensen/pdf/rapport04.pdf>
- Arvidsson, Johan., 2005, "JB- Maskinkalkyl- handledning till kalkylark för att beräkna maskinkostnader", avd. för jordbearbetning, SLU, Uppsala
- Ax, Christian., Johansson, Christer., Kullvèn, Håkan., 2002, "Den nya ekonomistyrningen" Liber Ekonomi, Malmö
- Benjaminsson, Mikael, 2001, "Avtal mellan driftsbolagsägare" Examensarbete 256. Sveriges lantbruksuniversitet, institutionen för ekonomi och statistik, Uppsala.
- Bergman, K-G., Renborg, U., 1971, "Samverkan i jordbruket – möjligheter och problem" Meddelande från institutionen för ekonomi och statistik, Lantbrukshögskolan, Uppsala
- Bergstrand, Jan, 1997, "Ekonomisk styrning. Studentlitteratur". Lund
- Blad, Fredrik, 2003, "Ekonomisk analys av driftsamverkan mellan växtodlingsföretag" Examensarbete 257, Sveriges lantbruksuniversitet, institutionen för ekonomi och statistik, Uppsala.
- Eriksson, Björn, 1986, "Lantbruksmaskinens värdeminskning" Institutionen för lantbruksteknik. Uppsala
- Eriksson, Daniel, 2005, "Beräkning av maskinkostnader baserat på dragkraftsbehov vid jordbearbetningen" Meddelande. Avd. för jordbearbetning, SLU, Uppsala
- Föreningen Skånes Maskinstationer, 2005, "Resultat av kostnadskalkyler 2005"
- Insulander, M, 1988, "Nytt grepp inom lantbruket: Driftsbolag med delägarskap" Lantmannen 1988, del 12.
- Neuman, Lars, 1991, "Maskinsamverkan, såklart!" LT:s förlag. Stockholm.
- Ohlander, Lars J.R, 1997, "Odlingssystem och växtföljder"
- Renborg, Ulf, 1987, "Företagsledning, affärsidé, mål och strategi"
- Rietz, Håkan, 1993, "Gemensamma driftsbolag för lantbrukare" Examensarbete 257, Sveriges lantbruksuniversitet, institutionen för ekonomi, Uppsala.
- de Toro, Alfredo., Rosenqvist, Håkan, "Maskinsamverkan – tre fallstudier" Rapport. Institutionen för biometri och teknik, SLU, Uppsala
- Svensson, J, 1988, "Lantbruksmaskinernas värdeminskning – komplettering av tidigare studier". Institutionsmeddelande (88:03). Institutionen för lantbruksteknik vid Sveriges Lantbruksuniversitet, Uppsala.

Svensson, J, 1987, "Underhållskostnader för lantbrukets fältmaskiner" Rapport 114. Institutionen för lantbruksteknik vid Sveriges Lantbruksuniversitet, Uppsala.

Wålstedt, Knut., Clason, Åke., Andersson, Per., 1985, "Bonden som företagare"

Öhlmér, Bo, 2002, "AGRIWISE: databok för driftsplanering, områdeskalkyler" Rapport. Sveriges lantbruksuniversitet, institutionen för ekonomi, Uppsala.

Internet:

www.agriwise.org

www.scb.se/templates/Publikation____101041.asp

Muntliga källor:

Mårten Blad, HIR Malmöhus, 2006

Bilagor

Bilaga 1

Intervjustudie

I denna intervjustudie har lantbrukarna fått ut ett formulär med frågor kring fördelar och nackdelar och vilka möjligheter lantbrukarna har med ett eventuellt samarbete. Svaren på frågorna handlar mycket om lantbrukarnas kommunikation vid ett eventuellt samarbete. I intervjun menar lantbrukarna att det blir lättare att vara ledig vilket leder till mer tid till familj och annan verksamhet.

Vad tror ni det kan komma att betyda ekonomiskt för ert lantbruk att ingå i ett driftsbolag?

Inga drastiska skillnader sett ur en ekonomisk synvinkel. Kortsiktigt är den ekonomiska biten inte den främsta anledningen. Däremot kan det vara ekonomiskt nödvändigt i framtiden då lantbruket kommer att bli mer och mer pressat.

I dagens läge kommer den ekonomiska vinsten av ett samarbete vara begränsad. Förhoppningsvis kommer maskinkostnaden per hektar att sjunka lite vilket kommer att påverka ekonomin en del.

Hur tror ni att er arbetssituation i lantbruket kan komma att förändras vid en eventuell driftssamverkan?

Vid ett eventuellt samarbete kommer man att bli mer styrd. För att samarbete skall fungera krävs att man anpassar sig till varandra. Möjligheterna att vara ledig för den enskilde ökar.

Antalet timmar per hektar bör sjunka. Detta beror på att arbetsmomenten kommer att flyta på ett bättre sätt när man samarbetar. Framförallt kommer sådd och gödningskörning gynnas av ett samarbete.

Hur tror ni beslutsprocesserna mellan delägarna i driftsbolaget kan komma att fungera?

Detta är väldigt viktigt att detta fungerar. Här krävs tydliga riktlinjer och kommunikation delägarna emellan.

Här är det viktigt att en av parterna kan fatta besluten men att alla parter kan komma med synpunkter. Diskussionen mellan delägarna ses som väldigt viktig.

Hur tror ni respektive lantbruksföretags maskinparker och ekonomibyggnader kan komma att komplettera varandra?

Här är en av de stora vinsterna. Många maskiner kan säljas och effektivare mer välanpassade maskiner kan köpas. Torkanläggningar och maskinhallar kommer att komplettera varandra väldigt bra.

Ekonomibygnader kan utnyttjas på ett bättre sätt. Vid eventuell produktionsökning kan man öka torkkapaciten endast hos en delägare. Även maskinhallarnas storlekar passar väl in samtidigt som de fungerar bra till att mellanlagring av potatis. Flertalet av maskiner kan vid användas vid en samverkan med vissa kompletteringar.

Är det några investeringar som kan vara nödvändiga för att få ett väl fungerande driftsbolag?

För att investera gemensamt genom driftsbolaget krävs det väldigt noga och genomarbetade avtal. Vid en eventuell arealökning krävs det investeringar för ökade lagringsmöjligheter.

Maskinparkerna behöver kompletteras och en utökning av torkanläggningarna och dess lagring bör genomföras.

Hur ställer ni er till att göra framtida investeringar i ett gemensamt ägt driftsbolag?

Är positivt inställd och väldigt intresserad av gemensamma investeringar. Detta måste naturligtvis vara väl genomtänkt. Inte något som är nödvändigt att det sker direkt.

Vilka övriga positiva och negativa effekter tror ni ett samarbete i form av ett driftsbolag medför?

Negativt att man får mindre självständighet i arbetet och beslut som rör lantbruket. Måste ta hänsyn till andras åsikt vilket också kan vara positivt stimulerande. Sedan är det positivt att man är flera i arbetet.

De ensamma momenten i arbetet minskar vilket är positivt. Möjligheterna att använda sig av mer teknisk och effektivare maskiner ökar. Ett samarbete medför även ökade möjligheter till fritid och någon att diskutera med då svåra beslut ska tas. De vardagliga diskussionerna kommer att vara utvecklande då man kan ha olika synvinklar på företaget och dess utveckling. Detta kan också ses som en negativ faktor det blir fler viljor och man kan inte göra som man vill.

Vilka mål ställer ni på ett framtida driftsbolag, monetära, ickemonetära?

Målen är att ha bättre lönsamhet än idag, bättre arbetsfördelning och att det blir roligare att arbeta i "lag".

Att förbättra ekonomin är ett viktigt mål och att ha möjlighet att följa med i lantbrukets framtida utveckling.

Om ett framtida driftsbolag genererar negativt resultat pga. Yttre opåverkbara faktorer, hur hanterar man detta bolagsmän emellan?

Om sådana opåverkbara faktorer skulle inträffa ska det om möjligt är redan vara reglerat i avtal.

Sammanställning maskinkostnader Lantbruksföretag 1															
Redskapstyp	Modell	Pris	Antal ha	timmar/år	Kostnader/år					Kr/tim		Inkl. arb.	Kr/ha		
					Värdem.	Ränta	Underhåll	Bränsle	Traktor	Arbete	Summa			Redskap	Bränsle
Tröska	14 fot	960000	168	160	60795	29762	61440	23369	0	29600	204966	950	146	1281	1220
Växelplog	Buren 5-skårig	145000	208	206	13250	5263	11968	20472	41295	38175	130423	148	99	632	627
Spruta	Lindus 24m	270000	810	74	12105	7448	8011	8557	15236	13723	65080	372	115	877	80
Konstgödselsp.	Amazona 24m	100000	562	33	7036	3241	1310	5937	6727	6059	30310	354	181	925	54
Välthar	Väderstad 6m	65000	190	34	2914	1793	875	2952	6914	6227	21675	166	88	644	114
Härvar	Bogserad 7m	140000	218	48	6277	3862	2691	6789	9872	8891	38382	267	141	799	176
Kultivator	Buren 4m	80000	36	13	3587	2207	400	2609	2352	2313	13468	495	209	1077	374
Släpplöj, ej förr.	Turne 4m	140000	168	66	7700	4113	3692	6270	12404	12198	46377	235	95	703	276
Potatismaskiner	Potatisupplagare	370000	18	57	40914	14409	8498	4382	11794	10622	90619	1112	76	1578	5034
Potatismaskiner	Potatissättare	65000	18	51	4116	2015	1327	3130	9598	9439	29625	146	61	581	1646
Potatismaskiner	Stensträngläggare	270000	18	37	17998	8550	4012	4382	7631	6873	49446	823	118	1331	2747
Summa redskap		2605000			176692	82663	104224	88849	123823	144120	720371				
Traktorer	<i>kw</i>	<i>Pris</i>	<i>Tim./år m</i>	<i>Extra tim.</i>	Kostnader/år					Kostnad extra timmar					
John Deere 6900	96	583900	283	80	41148	20965	10604	1890	74607	205	14800	2600			
Valtra 8350	103	564000	206	220	49607	21999	12023	1692	85321	200	40700	7150			
Ford 6810	77	500000	129	129	25222	15542	6486	1560	48810	188	24050	4225			
Summa traktorer		1647900	618	429	115977	58506	29113	5142	208738		79550	13975			
Summa traktorer och redskap, ej bränsle och arbete					<i>Värdem.</i>	<i>Ränta</i>	<i>Underhåll</i>	<i>Skatt</i>	<i>Summa</i>		Hycketal				
Summa arbete, inkl. extra timmar traktor					292669	141189	133337	5142	572317		Maskininvestering, kr	4252900			
Summa bränsle, inkl. extra timmar traktor									102824		Maskininvestering/ha	20447			
Summa									898811		Bränsle totalt, liter/år	13668			
											Maskinkostnad/ha	3789			
											Maskinkostnad totalt	788069			
											Arbete, tim/ha	3,75			
											Arbete tim. totalt	780			

Bilaga 3

Sammanställning driftsbolag

Konto	Antal	Rörelsekapital		Antal timmar		Täckningsbidrag	
		à kr	Totalt kr	à tim	Total tim	à kr	Totalt kr
101 höstråg (norm)	75,0	1 798	134 880	2,2	165	1 587	118 988
105 höstvet, bröd (norm)	113,0	1 968	222 333	2,2	249	1 377	155 627
115 vårkorn (norm)	108,0	1 067	115 259	2,09	226	1 525	164 703
121 höstraps (norm)	44,0	1 949	85 766	2,11	93	1 227	53 998
129 hybrid höstraps (norm)	13,0	2 162	28 110	2,11	27	1 014	13 183
131 ärt (norm)	18,0	1 086	19 543	1,71	31	1 268	22 827
141 sockerbeta (norm)	37,0	3 425	126 716	1,68	62	16 015	592 552
143 matpotatis, höst (norm)	35,0	11 280	394 789	125	4 375	48 925	1 712 377
147 fabrikspotatis (norm)	7,0	10 744	75 206	61,5	431	13 353	93 469
175 träda med fånggröda	9,0	1 494	13 446	2,4	22	223	2 008
3981 EU: Grundbelopp åker	1,0					963 900	963 900
3981 EU: Grundbelopp bete							
3981 EU: Tilläggsbelopp							
3981 EU: Övriga stöd							
3621 Körslor							
3410 Skog							
3911 Hyresintäkter							
Underhållsarbeten							
Driftsledning							
Summa rörelsekapital			1216 047				
Summa arbetsbehov, tim					5 680		
Summa TB							3 893 633
			kr/tim		tim		
7010 Anställd arbetskraft			185		- 5 680		-1 050 800
Eget - familjens arbetsbehov, tim					-		
Summa TB efter lönekostnader för anställda							2 842 833
Underhåll							
5520 Underhåll inventarier						- 138 985	
5530 Underhåll byggnadsinventarier						- 2 100	
5170 Underhåll byggnader						- 45 150	
5570 Underhåll markanläggning							
Summa underhåll							- 186 235

Sammanställning Lantbruksföretag 1

Konto	Antal	Rörelsekapital		Antal timmar		Täckningsbidrag	
		à kr	Totalt kr	à tim	Total tim	à kr	Totalt kr
101 höstråg (norm)	40,0	1 872	74 879	3,18	127	1 534	61 343
105 höstvet, bröd (norm)	31,0	2 042	63 295	3,18	99	1 323	41 011
115 vårkorn (norm)	39,0	1 138	44 368	3,07	120	1 469	57 277
119 havre (norm)	10,0	1 003	10 030	2,79	28	952	9 519
121 höstraps (norm)	35,0	2 009	70 313	3,09	108	1 189	41 624
129 hybrid höstraps (norm)	13,0	2 222	28 887	3,09	40	976	12 690
141 sockerbeta (norm)	22,0	3 457	76 060	2,24	49	15 984	351 637
143 matpotatis, höst (norm)	18,0	11 085	199 529	125	2 250	49 419	889 543
3981 EU: Grundbelopp åker	1,0					436 800	436 800
3981 EU: Grundbelopp bete							
3981 EU: Tilläggsbelopp							
3981 EU: Övriga stöd							
3621 Körslor							
3410 Skog							
3911 Hyresintäkter							
Underhållsarbeten							
Driftsledning							
Summa rörelsekapital			567 360				
Summa arbetsbehov, tim					2 821		
Summa TB							1 901 445
			kr/tim		tim		
7010 Anställd arbetskraft			185		- 2 821		- 521 885
Eget - familjens arbetsbehov, tim							
Summa TB efter lönekostnader för anställda							1 379 560
Underhåll							
5520 Underhåll inventarier						- 106 323	
5530 Underhåll byggnadsinventarier						- 1 050	
5170 Underhåll byggnader						- 17 500	
5570 Underhåll markanläggning							
Summa underhåll							- 124 873

Sammanställning Lantbruksföretag 2

Konto	Antal	Rörelsekapital		Antal timmar		Täckningsbidrag	
		à kr	Totalt kr	à tim	Total tim	à kr	Totalt kr
105 höstvet, bröd (norm)	65,0	2 027	131 763	2,96	192	1 330	86 423
115 vårkorn (norm)	80,0	1 122	89 781	2,84	227	1 477	118 175
122 höstraps (hög)	39,0	1 997	77 866	2,87	112	1 192	46 505
131 ärt (norm)	18,0	1 107	19 918	1,71	31	1 232	22 170
141 sockerbeta (norm)	15,0	3 467	52 010	2,32	35	15 960	239 402
143 matpotatis, höst (norm)	17,0	11 149	189 539	125	2 125	49 263	837 472
147 fabrikspotatis (norm)	7,0	10 617	74 321	61,5	431	13 678	95 744
175 träda med fånggröda	10,0	1 302	13 019	0		216	2 156
3981 EU: Grundbelopp åker	1,0					527 100	527 100
3981 EU: Grundbelopp bete							
3981 EU: Tilläggsbelopp							
3981 EU: Övriga stöd							
3621 Körslor							
3410 Skog							
3911 Hyresintäkter							
Underhållsarbeten							
Driftsledning							
Summa rörelsekapital			648 216				
Summa arbetsbehov, tim					3 153		
Summa TB							1 975 147
			kr/tim		tim		
7010 Anställd arbetskraft			185		- 3 153		- 583 305
Eget - familjens arbetsbehov, tim					-		
Summa TB efter lönekostnader för anställda							1 391 842
Underhåll							
5520 Underhåll inventarier						- 109 598	
5530 Underhåll byggnadsinventarier						- 1 050	
5170 Underhåll byggnader						- 27 650	
5570 Underhåll markanläggning							
Summa underhåll							- 138 298

Bilaga 4 (Publiceras ej)

Resultaträkning Driftsbolag

Resultaträkning	
Intäkter	
3011 Höstvet	688 170 kr
3013 Råg	446 250 kr
3015 Vårkorn	518 400 kr
3031 Höstraps	352 944 kr
3040 Proteingrödor (Baljväxter)	9 144 kr
3045 Matärtor (gula)	69 084 kr
3052 Matpotatis sort 1	2 321 865 kr
3055 Fabrikspotatis	201 134 kr
3056 Sockerbetor	885 342 kr
3099 Övriga intäkter växtodlingen	25 910 kr
3981 Kompensationsbidrag	963 900 kr
Summa intäkter	6 482 143 kr
Kostnader	
4010 Utsäde	-527 499 kr
4021 N	-646 059 kr
4024 P	-117 055 kr
4025 K	-151 209 kr
4040 Växtskyddsmedel	-43 485 kr
4041 Herbicider (Ogräs)	-191 503 kr
4042 Fungicider (Svamp)	-49 286 kr
4043 Pesticider	-30 400 kr
4045 Växtskyddsmedel potatis	-59 640 kr
4060 Legoarbeten körslor växtodl	-25 053 kr
4065 Sprutning	-94 350 kr
4070 Omkostnader växtodlingen	-26 346 kr
4071 Torkning	-217 215 kr
4075 Analysavgifter	-23 902 kr
4080 Övriga kostnader växtodlingen	-918 kr
5110 Arrende tomträttsavgäld	-1 147 500 kr
5170 Rep/underhåll av fastighet	-45 150 kr
5310 Elavgifter för drift	-20 000 kr
5314 Elkostnader bevattning	-12 348 kr
5360 Drivmedel oljor	-316 626 kr
5400 Förbrukningsmaterial	-20 000 kr
5410 Förbrukningsinventarier	-10 000 kr
5480 Arbetskläder o skyddsmtl	-4 000 kr
5520 Rep/underhåll av inventarier	-138 985 kr
5530 Rep/underhåll byggninventarier	-2 100 kr
5700 Transport	-88 866 kr
6100 Kontorsmaterial och trycksaker	-20 000 kr
6211 Telefon	-6 000 kr
6310 Företagsförsäkringar	-15 000 kr
6311 Försäkring växtodling	-2 538 kr
6500 Rådgivning	-20 000 kr
7010 Lön kollektivanst lantbruk	-1 050 800 kr
Summa kostnader	-5 123 832 kr
Resultat före avskrivningar	1 358 311 kr
Avskrivning (Årligt reinvesterings- och amorteringsbehov)	
7810 Avskrivn på imm anl.tillg	-0 kr
7814 Avskrivning produktionsrätter	-0 kr
7821 Avskrivningar på byggnader	-161 250 kr
7832 Avskrivn maskiner/inventarier	-416 955 kr
7833 Avskrivningar byggnadsinv	-4 800 kr
7835 Avskrivningar markinventarier	-0 kr
Summa avskrivningar (årligt reinvesterings- och amorteringsbehov)	-583 005 kr
Resultat efter avskrivningar	775 306 kr
Finansiella intäkter och kostnader	
8310 Räntintäkter från oms.tillg	0 kr
8410 Räntekostn långfr skulder	-221 747 kr
Summa finansiella intäkter och kostnader	-221 747 kr
Arbets- och kapitalinkomst	553 559 kr

Resultaträkning Lantbruksföretag 1

Resultaträkning	
Intäkter	
3011 Höstvete	188 790 kr
3013 Råg	238 000 kr
3015 Vårkorn	187 200 kr
3016 Havre	38 480 kr
3031 Höstraps	297 216 kr
3052 Matpotatis sort 1	1 194 102 kr
3056 Sockerbetor	526 420 kr
3099 Övriga intäkter växtodlingen	11 066 kr
3981 Kompensationsbidrag	436 800 kr
Summa intäkter	3 118 074 kr
Kostnader	
4010 Utsäde	-236 306 kr
4021 N	-316 699 kr
4024 P	-55 138 kr
4025 K	-68 588 kr
4040 Växtskyddsmedel	-22 688 kr
4041 Herbicider (Ogräs)	-102 886 kr
4042 Fungicider (Svamp)	-18 393 kr
4043 Pesticider	-7 937 kr
4045 Växtskyddsmedel potatis	-30 672 kr
4060 Legoarbeten körslor växtodl	-21 097 kr
4065 Sprutning	-56 100 kr
4070 Omkostnader växtodlingen	-16 173 kr
4071 Torkning	-82 099 kr
4075 Analysavgifter	-8 847 kr
5110 Arrende tomträttsavgäld	-520 000 kr
5170 Rep/underhåll av fastighet	-17 500 kr
5310 Elavgifter för drift	-10 000 kr
5314 Elkostnader bevattning	-5 292 kr
5360 Drivmedel oljor	-127 296 kr
5400 Förbrukningsmaterial	-10 000 kr
5410 Förbrukningsinventarier	-5 000 kr
5480 Arbetskläder o skyddsmtrl	-2 000 kr
5520 Rep/underhåll av inventarier	-106 323 kr
5530 Rep/underhåll byggninventarier	-1 050 kr
5700 Transport	-38 550 kr
6100 Kontorsmaterial och trycksaker	-7 500 kr
6211 Telefon	-3 000 kr
6310 Företagsförsäkringar	-7 500 kr
6311 Försäkring växtodling	-1 890 kr
6500 Rådgivning	-12 000 kr
7010 Lön kollektivanst lantbruk	-521 885 kr
Summa kostnader	-2 440 411 kr
Resultat före avskrivningar	677 663 kr
Avskrivning (Årligt reinvesterings- och amorteringsbehov)	
7810 Avskrivn på imm anl.tillg	-0 kr
7814 Avskrivning produktionsrätter	-0 kr
7821 Avskrivningar på byggnader	-62 500 kr
7832 Avskrivn maskiner/inventarier	-318 968 kr
7833 Avskrivningar byggnadsinv	-2 400 kr
7835 Avskrivningar markinventarier	-0 kr
Summa avskrivningar (årligt reinvesterings- och amorteringsbehov)	-383 868 kr
Resultat efter avskrivningar	293 795 kr
Finansiella intäkter och kostnader	
8310 Ränteintäkter från oms.tillg	0 kr
8410 Räntekostn långfr skulder	-141 167 kr
Summa finansiella intäkter och kostnader	-141 167 kr
Arbets- och kapitalinkonst	152 628 kr

Resultaträkning Lantbruksföretag 2

Resultaträkning	
Intäkter	
3011 Höstvete	395 850 kr
3015 Vårkorn	384 000 kr
3031 Höstraps	241 488 kr
3040 Proteingrödor (Baljväxter)	9 392 kr
3045 Matärter (gula)	69 084 kr
3052 Matpotatis sort 1	1 127 763 kr
3055 Fabrikspotatis	201 134 kr
3056 Sockerbetor	358 922 kr
3099 Övriga intäkter växtodlingen	15 653 kr
3981 Kompensationsbidrag	527 100 kr
Summa intäkter	3 330 387 kr
Kostnader	
4010 Utsåde	-289 716 kr
4021 N	-328 226 kr
4024 P	-61 372 kr
4025 K	-81 894 kr
4040 Växtskyddsmedel	-12 852 kr
4041 Herbicider (Ogräs)	-102 269 kr
4042 Fungicider (Svamp)	-26 910 kr
4043 Pesticider	-22 327 kr
4045 Växtskyddsmedel potatis	-28 968 kr
4060 Legoarbeten körslor växtodl	-17 142 kr
4065 Sprutning	-38 250 kr
4070 Omkostnader växtodlingen	-14 072 kr
4071 Torkning	-109 447 kr
4075 Analysavgifter	-11 269 kr
4080 Övriga kostnader växtodlingen	-1 020 kr
5110 Arrende tomträttsavgäld	-627 500 kr
5170 Rep/underhåll av fastighet	-27 650 kr
5310 Elavgifter för drift	-10 000 kr
5314 Elkostnader bevattning	-7 056 kr
5360 Drivmedel oljor	-156 148 kr
5400 Förbrukningsmaterial	-10 000 kr
5410 Förbrukningsinventarier	-5 000 kr
5480 Arbetskläder o skyddsmtl	-2 000 kr
5520 Rep/underhåll av inventarier	-109 598 kr
5530 Rep/underhåll bygginventarier	-1 050 kr
5700 Transport	-44 863 kr
6100 Kontorsmaterial och trycksaker	-10 000 kr
6211 Telefon	-3 000 kr
6310 Företagsförsäkringar	-7 500 kr
6311 Försäkring växtodling	-1 458 kr
6500 Rådgivning	-12 000 kr
7010 Lön kollektivanst lantbruk	-583 305 kr
Summa kostnader	-2 763 862 kr
Resultat före avskrivningar	566 525 kr
Avskrivning (Årligt reinvesterings- och amorteringsbehov)	
7810 Avskrivn på imm anl.tillg	-0 kr
7814 Avskrivning produktionsrätter	-0 kr
7821 Avskrivningar på byggnader	-98 750 kr
7832 Avskrivn maskiner/inventarier	-328 793 kr
7833 Avskrivningar byggnadsinv	-2 400 kr
7835 Avskrivningar markinventarier	-0 kr
Summa avskrivningar (årligt reinvesterings- och amorteringsbehov)	-429 943 kr
Resultat efter avskrivningar	136 582 kr
Finansiella intäkter och kostnader	
8310 Ränteintäkter från oms.tillg	0 kr
8410 Räntekostn långfr skulder	-166 723 kr
Summa finansiella intäkter och kostnader	-166 723 kr
Arbets- och kapitalinkomst	- 30 141 kr